

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1895. Andra Kammaren N:o 27.

Onsdagen den 3 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

Enligt förut gjord anteckning lemnades dervid ordet till

Herr Nilson från Lidköping, som yttrade: Jag skall blott be att få tillkännagifva, att jag instämmer med herr Andersson från Malmö i hans under diskussionen gjorda yrkande; och jag har dermed ej blott uttalat min egen ståndpunkt i den förevarande frågan, utan ock tillmötesgått uttryckta önskingar hos handtverks- och industriföreningar inom min valkrets.

Vidare anförde:

Herr Aulin: Herr talman! Om den motion, som nu föreligger till behandling, har det kanske icke utan skäl yttrats, att ett bifall till densamma skulle vara ett steg tillbaka till skråtidens för länge sedan öfvervunna ståndpunkt. I motionen talas äfven om, att det patriarkaliska förhållande, som rådde mellan läromästare och lärlingar före år 1864, derefter helt och hållet upphört. Huruvida detta förhållande skulle kunna återställas genom ett bifall till det lagförslag, som motionärerna bifogat motionen, tror jag mig icke om att kunna säkert bedöma; men jag hyser derom starka tvifvel. En talare på köpingsbänken omnämnde dock ett sätt att återvinna detta patriarkaliska förhållande, som likväl troligtvis intet lagförslag i verlden kan bestämma, men som det just beror på herrar mästare sjelfva att återställa, nemligen att de betrakta sina lärlingar såsom till-

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

hörande deras egna familjemedlemmar samt bemöta och skydda dem såsom sådana.

Den talare, hvilken började diskussionen i detta ämne här i dag nämnde om det sorgliga förhållande, som egde rum i åtskilliga större städer, hvarest en mängd ungdomar mellan 14 och 20 år tillbragte sin dag i lätja och sedeslöshet. Han trodde säkerligen, att ett bifall till det lagförslag, som nu är i fråga, skulle kunna afhjelpa detta onda. För min del har jag starka tvifvelsmål i detta hänseende. Af utskottsbetänkandet framgår emellertid, att utskottet vid motionens behandling egnat densamma synnerlig uppmärksamhet.

I motionen är det egentligen tre önskemål, som utaf motionärerna framstälts. Det första angår förlängd lärotid. De talare, som förut haft ordet, hafva påvisat, att en sådan afvikelse från nu gällande lag skulle i de allra flesta fall medföra stora olägenheter. Derför har heller icke utskottet kunnat ingå på en förlängning af lärotiden. — Det andra önskemålet är att göra läroprofven obligatoriska. Om så skulle ske, fruktar jag storligen, att det skulle leda till samma resultat, som vi hafva sett den norska lärlingslagen leda till i detta afseende. I utskottets betänkande anföres, hurusom vid antagande i Norge af en lärlingslag deruti bestämdes *frivilliga* läroprof, men att Konungen angående denna lag skulle utfärda närmare detaljbestämmelser. Några år derefter — jag tror, att det var år 1894 — stadfästes en lag, som säger, att ingen får utöfva handverk eller näring utan att hafva aflagt fullständigt och godkänt läroprof i det yrke eller i den näring, som han tänker utöfva. Man ser således, att det ligger stor fara i att bestämma tvång i detta hänseende. — Det tredje önskemålet, som motionärerna framställt, är, att de tre första månaderna af lärotiden skulle vara en ömsesidig prøfvotid, d. v. s. att, om under denna tid läromästare blefve missnöjd med sin lärling eller lärling med sin läromästare, lärlingskontraktet skulle kunna inom samma tid upphävas. Hvad sistnämnda önskemål beträffar, har utskottet ansett, att en lagbestämmelse i enlighet dermed skulle vara af särdeles nytta.

Då sålunda utskottet gått så långt i medgifvanden som varit det möjligt, kan jag för min del icke annat än på det lifvige yrka bifall till utskottets förslag.

För öfrigt vill jag sluta med det, hvarmed de flesta öfrige talare börjat, nemligen att tillkännagifva, det jag från Strengnäs mottagit en skrifvelse, hvori det på det varmaste förordas bifall till den lärlingslag, som nu är i fråga. Men jag tror mig icke kunna i detta afseende göra mina kommittenter i den staden bättre nytta, än om jag, som jag nyss nämnde, yrkar bifall till utskottets förslag.

Herrar *Zetterstrand* och *Fredholm* i Saleby instämde häruti.

Herr Amnéus: Herr grefve och talman! Äfven jag har fått mottaga en adress, nemligen från Sköfde fabriks- och handverksförening, hvori jag — i egenskap af representant för denna stad — uppmanas att, då ifrågavarande motion förekommer, »arbeta för, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t an hålla, det Kongl. Maj:t ville låta utarbete och för en kommande Riksdag framlägga förslag till lärlingslag.»

Om utarbete och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Med anledning häraf ber jag endast få uttala, att jag för min del anser utskottets förslag antagligt och finner mig oförhindrad att rösta för detsamma, men heller icke vill gå längre än utskottet hemställt.

Herr Berg: Jag har begärt ordet för att afgifva en bestämd gensaga mot ett yttrande af den ärade malmörepresentant, som inledde denna debatt. Han talade om det sedliga tillståndet hos den halfvuxna ungdomen och om det stora antalet lagöfverträdelser hos personer, som befinna sig i den s. k. öfvergångsåldern, och han uttalade dervid en förmodan, att dessa missförhållanden skulle stå i något slags orsakssammanhang med förordningen om minderårigas användande i fabrik, handverk eller annan handtering, af den 18 november 1881, i hvilken förordning stadgas, bland annat, att den halfvuxna ungdomen icke får hållas i fabrik eller handverk mer än tio arbetstimmar och barn icke mera än *sex* arbetstimmar om dagen.

Det är mot denna hans antydan, som jag ber att få på det bestämdaste protestera.

Det är nemligen ett allmänt känt sakförhållande, att den af nämnde talare omförmälda författningen, hvilken skall göras till syndabock för den halfvuxna ungdomens förseelser, i ytterst ringa mån efterlefves. På ett och annat ställe hafva visserligen skolmyndigheterna gjort försök att få densamma efterlefd, och det finnes exempel på samhällen, der detta verkligen lyckats dem. Men på det stora hela taget har med deras bemödanden icke vunnits det åsyftade resultatet. Man kan verkligen säga, att författningen är skrifven såsom i vattnet, detta af den orsaken, att det icke gifvits någon kontroll på förordningens efterlefnad. Yrkesinspektörerna — huru vidunderligt det än må låta och huru vidunderligt det än förefaller hvarje utländing, som får höra talas härom — yrkesinspektörerna, säger jag, hafva icke det minsta med förordningens efterlefnad att beställa. Då vi i fjor den 21 februari här sysslade med frågan om yrkesinspektionen, kunde därför också lagutskottets dåvarande och nuvarande vice ordförande med sanning yttra, att förordningen om minderåriges användande i fabriker blifvit en lag blott på papperet. Såsom ett allmänt omdöme och med frånräknande af enstaka undantag är detta omdöme fullt riktigt, och det är därför en fullständig villfarelse att tillskrifva denna förordning, som stannat vid att

Om utarbetande och framläggande af förslag till läringslag.

(Forts.)

vara allenast ett tryckt papper, ett nummer i svensk författningssamling, någon inverkan på den halfvuxna ungdomens uppförande i allmänhet, såsom den förste talaren gjorde.

Nej, orsakerna till ungdomens mindre tillfredsställande beskaffenhet äro nog helt andra, och de äro af tänkande uppfostrare väl kända. Jag skall icke besvara herrarne med någon psykologisk-pedagogisk föreläsning, ty jag befinner mig här icke på något skolmöte. Men jag vill blott erinra om det af alla kända förhållandet, att den ålder, som nu är i fråga, öfvergångsåldern, är densamma, som vi i dagligt tal kalla slyngelåldern. Denna är en brytningsperiod, hvilken vi alla en gång i lifvet genomgått och under hvilken de omdömen, som den äldre generationen då fälde öfver vår stadga, icke voro särdeles gynsamma. Jag antager, att äfven herr Andersson en gång i tiden genomgått denna period, varit en halfvuxen ungdom. Jag vet icke, om han då hade någon mästare öfver sig och om denne mästare beträffande honom hade det omdömet, att han var en i allo förfri och exemplarisk gosse; men om han så var — och jag vill icke bestrida det — så var han visserligen ett mycket rart exemplar af släktet homo.

För min del tycker jag, att vi allesammans borde kunna vara öfverens om, att, äfven om ifrågavarande författning efterlefdes, så att barn ej finge hållas i arbete vid fabrik eller handverk mer än sex timmar, halfvuxna ej mer än tio, och det dermed vore slut, så kunde detta vara alldeles nog. Jag tror åtminstone, att hvar och en, som själf har barn, skall, om han närmare tänker efter, gifva mig rätt i den saken.

Men härmed är naturligtvis ingalunda sagdt, att ungdomen skall under dygnets öfriga tider släppas alldeles lös på gatan. Man bör genom tjenliga åtgärder söka, så vidt man kan, sörja för dess moraliska och intellektuella uppfostran. Så har man tänkt göra i andra länder, t. ex. i England. Der har man med kraft och energi sökt bereda bildningstillfällen äfven för öfvergångsåldern, och man har häraf fått de allra bästa resultat i moraliskt afseende. För detta önskemål synes man i vårt land ännu icke allmänt fått upp ögonen, och häri ligger en af hufvudorsakerna till de af herr Andersson omtalade missförhållandena. Jag tror icke, att dessa häfvas genom något slags tumning på en författning, som ännu väntar på sin efterlefnad.

Jag får slutligen säga, att om jag kunde blifva öfvertygad om att det föreliggande förslaget skulle på minsta sätt främja ungdomens moraliska och praktiska uppfostran, så skulle jag med största glädje gifva min röst deråt. Men jag har derom icke blifvit öfvertygad och jag kan därför icke biträda det samma.

Herr Ivar Månsson: Att denna fråga är af synnerlig vigt synes bäst af de många uttalanden och framställningar, som äro gjorda till riksdagsmän från handverks- och fabriksföreningar. Jag säger, att detta vittnar om att det är en vigtig fråga och måste så vara, då man tager hänsyn till dessa förhållanden. Jag får för min enskilda del säga, att jag mer än en gång sjelf tyckt, att det måtte icke allt vara så väl ställdt med dessa förhållanden som det borde vara, ty man har dagligen varit i tillfälle att se, hurusom handtverkerierna tid efter annan, så att säga, gå tillbaka, och af alla de personer som kommit ut i världen och har gått igenom sina yrken, får man höra och se erkännanden att de hafva såsom man säger gått för tidigt från mästarren. Detta är illa efter min mening. Jag har hört mer än ett sådant uttalande af personer, sedan de blifvit äldre, som djupt och innerligt ångra, att de icke kommit att stanna en längre tid i lära och fått bättre utbildning i sitt yrke, och att de icke af sina målsmän hållits dertill. Jag vill nu icke vidare inlåta mig på frågan, huruvida det skall vara någon bestämd och gifven uppfostringsanstalt för detta ändamål, men just den omständigheten, som den siste talaren berörde, då han talade om den s. k. slyngelåldern, hvilken efter min tanke är den farligaste perioden i en ynglings lif, då han behöfver den bästa omvårdnad under hela sitt lif, just detta gör det efter min uppfattning af vigt, att han då tages om hand af förståndiga ledare. Om det kunde blifva så ställdt, att desse mestare blefve rent af deras principal och uppfostrade dem elter den gamla goda skolan, tror jag det skulle vara nyttigt. Emellertid kan jag icke annat än på det allra lifligaste önska framgång åt detta förslag, och jag tror, mine herrar, att vi icke skola vara så rädda för att göra något uttalande, då det ju här endast är fråga om en skrifvelse. Vi veta ju, huru en sådan sak blir kalfatrad först vid undersökningen af Kongl. Maj:t och sedan då förslaget remitteras till vederbörande myndigheters hörande, samt då det slutligen förelägges Riksdagen. Äfven om motionärernas förslag skulle i mångas ögon gå något för långt, så bör man derför icke vara så rädd för detta, ty vi veta ju, som sagdt, huru det kalfatras, innan det blir lag. Vi kunna dessutom väl icke förneka, att den tid af 3 år, som nu är i lag stadgad, är för många yrken alldeles för kort, så att ynglingen icke kan blifva en ordentlig yrkesman på den tiden. Då man dessutom ser, hur det är ställdt i många andra mycket fria länder, synes det mig, att man icke bör vara rädd för att gå in på det förslag, som är framställdt af motionären, hvilket icke innebär något annat, än att kontraktstiden skall få gälla, der så anses nödigt, för en längre tid än 3 år. Jag ber få säga ännu en gång, att då det endast afser en skrifvelse, så bör man icke vara så rädd för att besluta något sådant. Med afseende fäst på de uttalanden, som så enhälligt blifvit gjorda till stöd och hjälp för denna motion,

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

anser jag mig därför utan den ringaste risk kunna vara med om det förslag, som herr Andersson framställt, och ber sålunda, herr grefve och talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Lundström: I likhet med flere föregående talare har jag begärt ordet för att tillkännagifva, att jag erhållit en skrifvelse i denna fråga. Den är så kort, att jag skall taga mig friheten att läsa upp densamma. Den lyder sålunda: »Skellefteå fabriks- och handtverksförening anhåller härmed på det vördsamaste, att herr riksdagsmannen måtte understödja den af herrar C. A. Andersson från Malmö och Z. Larsson från Upsala väckta motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag. Skellefteå den 11 mars 1895. På Skellefteå fabriks- och handtverksförenings vägnar. Gustaf Andersson, ordförande. Erik Hallbom.» Det ligger icke inom området för mitt vetande eller erfarenhet att ingå på denna frågas innebörd, hvarför jag skall helt enkelt inskränka mig till att göra hvad jag anser mest öfverensstämma med deras mening, som tillställt mig denna skrifvelse, och det är att förena mig med det förslag, som ligger motionen närmast. Jag gör det, då jag hemställer om bifall till motionärens under diskussionen framställda yrkande.

Herr Hahn: Jag får också erkänna, att jag fått en skrifvelse, nemligen från Örebro fabriks- och handtverksförening, men får jag också erkänna, att denna skrifvelse här haft en alldeles motsatt verkan på mig, än hvad fallet var med den föregående talaren. Jag känner allt för väl de egentliga motiven för denna massa af skrivelser, som insändts till Riksdagen, för att kunna vara med om dem. Jag skall nämna ett par motiv, som icke synts på något af de bitsända papperen. För det första att man genom lärlingslagen anser sig få arbetet billigare utfördt och för det andra slipper undan en för handtverkarne obekvämlig konkurrens. Jag skall be att få bevisa det första af dessa påståenden genom att bedja herrarne uppmärksamma 2 § i förslaget till lärlingslag, sådant det är af motionären antydt. Det står här: »Handtverksmästare, som i läran hos sig upptager fattigt barn, hvilket icke har målsman, eger öfver sådant barn föräldrarätt, intill dess det uppnått myndig ålder.»

Det är icke svårt att förstå, hvad härmed åsyftas. Nog veta vi en hvar, att det fins godt om sådana stackars barn, som sakna föräldrar och omvårdnad, och det bör icke vara svårt för handtverksmästarna att få sådana. I allmänhet tages ett barn i lära vid 14 à 15 års ålder. Här är föreslaget, att det skulle lära ut på en tid af 3, högst 5 år. Om vi nu säga 3 år, och om barnen tagas i lära vid 14 års ålder, äro de gesäller efter 3 års arbetstid, och då har mästaren dem sedan i 4 år eller tills de

äro myndiga och behöfver icke bestå dem mer än mat och kläder. Kan det vara rättvist? Det synes mycket väl, hvartåt det lutar.

Hvad sedan konkurrensen beträffar, så vill jag blott erinra om att, sedan näringsfrihetsförordningen infördes 1864, en hel här af arbetare uppstått, som äro lika goda handverkare som någon, trots att de icke hafva gesällbref på fickan. De äro fria sjelfständiga män, som utföra sitt arbete för egen räkning och konkurrera således med mästarne. Man skulle således lägga hinder i vägen för dem att få utföra sitt arbete och på så sätt försvåra utvägen för dem att försörja sig och de sina.

Man har sagt under diskussionen, att handtverkerierna gått tillbaka. Jag tror icke, att det finnes många i denna kammare, som skola erkänna, att de gått i en sådan rigtning. Se vi på handtverkerierna och industrien, skola vi ovilkorligen märka, huru stora framsteg de gjort under senaste år. Större delen af herrarne hafva nog besökt metallindustriutställningen i industripalatset härstädes och sett, hvilka ofantliga framsteg gjorts på detta område. Man må icke möta mig med den invändningen, att det der enbart är fråga om storindustriens alster. Der finnes en hel massa, som är rena handtverkeriarbeten, och man kan deraf se, hur ofantligt utvecklingen gått framåt. Och med all sannolikhet äro dessa arbeten utförda af män, som lärt sitt yrke efter sedan näringsfrihetslagen antogs 1864.

Man har vidare anført, att i åtskilliga länder finnes en lärlingslag införd; men hvarför icke tala om de stora industriländerna, der det icke finnes någon lärlingslag införd. Så är förhållandet i England och så är förhållandet i Amerikas förenta stater. I de sistnämnda — och man måste väl erkänna, att de stå ofantligt högt hvad industrien beträffar — finnes det ingen lärlingslag; och det är så fria förhållanden i detta land, att om man söker arbete der — jag har sjelf gjort det många gånger, så att jag talar af egen erfarenhet — så tjenar det ingenting till att visa något betyg och ännu mindre något gesällbref. Om man der visar ett betyg från den siste mästaren, så blir man anmodad att sticka det tillbaka i fickan: »du skall få arbeta några dagar, så få vi se, hvad du duger till, och derefter skall du få betaldt». På det viset undersöka de, hvad man duger till, och rätta sig ej efter några betyg.

Man talar om den gamla goda tiden. Jag erkänner också, att det då fans mycket godt mellan arbetare och arbetsgifvare, men den tiden kommer icke åter. Men det är mycket beroende på handtverksmästarne sjelfva, att de icke sköta sitt handverk på samma sätt och att samma förhållande icke är rådande mellan arbetsgifvare och arbetare nu som då: då tillhörde arbetaren nästan familjen, han fick då sitt husrum, mat och kläder i mästarens hem, och det var ett helt annat förhållande än nu, då mästaren icke sköter sitt handverk på det viset, utan gifver sina lärlingar daglön eller veckolön, och arbetarne få i öfrigt sköta sig sjelfva.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Förts.)

Tro herrarne det är möjligt att drifva förhållandena tillbaka i de gamla hjulspåren, när de en gång kommit till den point, der de nu äro?

Jag har gjort den erfarenheten — och jag har också varit handtverkare i omkring 30 år — att denna lärlingslag icke är af behovet påkallad. Det synes mig rättigare och bättre, att våra arbetare få vara fria och sjelfständiga män liksom arbetsgifvarne sjelfva och att låta det fria aftalet gälla, så länge man vill begagna sig deraf, men icke längre. Huru oegentligt det är att binda arbetarne med för hårda band, derpå är vår tjenstehjonsstadga ett fullständigt bevis. Treddas en dräng, så har man ju mycket svårt att stå ut med honom och ha honom kvar till årets slut. Så är det med en lärling också. Om han treddas eller om han icke passar för handtverket eller vi icke komma öfverens med hvarandra, så är det ju icke bra, att, såsom förhållandet skulle blifva, om denna lärlingslag komme till stånd, vi båda två, derest han är antagen på fem år, skola vara tvungna att vara tillsammans hela denna tid. Hafva vi inga andra band än lärlingslagen för att hålla våra arbetare kvar hos oss, så är det icke mycket med de banden.

Jag ber att få yrka afslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Med herr Hahn förenade sig herrar *Vahlin* och *Wavrinsky*.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mine herrar! Jag skulle kunna inskränka mig till att i sak instämma med den siste talaren, men då jag fått ordet, skall jag be att få yttra några ord i frågan.

Vid flera tillfällen, och måhända icke utau fog, har det klagats öfver, att den rätt, som enligt legostadgan tillkommer husbonde, missbrukats. Detta klander har man ofta fått höra framställas rörande husböndernas förhållande mot de tjenare, som varit anställda i landtbruksnäringen. Härvid torde emellertid få erinras, att de personer, som i allmänhet äro anställda i landtbruk, äro vuxna, om icke alltid myndiga, som således kunna vid aftalets ingående åtminstone något så när bedöma förhållandena; och man bör icke heller förbise, att tjenare endast städjas på ett år samt ega att uppsäga tjensten två månader före flyttningen. I den förevarande frågan deremot är det fråga om barn och omyndiga personer, som icke sjelfva kunna bedöma förhållandena; dessa barn skulle öfverlemnas till andra personer, och det icke under kortare tid än 4 eller 5 år. Med all aktning för de personer, som räknas till handtverksklassen, finnes det dock bland dem, såsom inom alla andra samhällsklasser, individer, som jag icke vet, huru jag skall benämna. Skulle nu sådana personer berättigas att sluta aftal med, såsom utskottet anmärker, oför-

ständiga anhöriga om barnens behandling och vård under 4 och 5 års tid? En arbetsgifvare, som nu är nykter och ordentlig, kan inom denna tid vara en försupen drinkare. Kan väl någon säga, att det är rimligt att i en tid, då man talar så mycket om frihet, binda en yngling vid en plats så länge? Den tid, utskottet angiver, eller 3 år, synes mig vara tillräckligt lång. Är det så, att handtverkaren vårdar och behandlar en lärling på ett humant sätt, så är det ju icke tvifvel om att han fortsätter, till dess han får ett afgångsbetyg. Men är det återigen så, att arbetsgifvaren icke förstår eller vill behandla lärlingen på ett mänskligt sätt, då är det väl icke mer än rätt, att han kan blifva fri och söka sig en annan husbonde, der han blir bättre behandlad.

Det är ur dessa synpunkter, som jag förvånar mig öfver, att motionärerna och flera med dem kunna påstå, att utskottets förslag icke går så långt, som det bör gå, utan yrka, att man bör gå mycket längre. De skäl, som härför anförts, äro uttalanden i en mängd publikationer från en del handtverksföreningar. Jag lemnar dessa publikationer sitt värde, men vill anmärka, att de komma från ett och samma håll, nemligen arbetsgifvarne. Vore det då icke skäl, att Riksdagen gör sig till målsman för de ynglingar, hvarom här är fråga? Saken gäller icke blott handtverksföreningarna, utan allmänheten i sin helhet, och för min del anser jag, att man framför allt bör se till, att dessa ynglingar få något skydd. Jag kan därför icke vara med om något längre gående förslag än på sin höjd utskottets. Jag skall emellertid för närvarande icke göra något yrkande, utan förbehålla mig handlingsfrihet; men utskottets förslag synes mig innehålla det maximum, som borde kunna komma i fråga.

Häruti instämde herr *Lundell*.

Herr Elowson: Intresset för att en lärlingslag måtte komma till stånd är ju synnerligen lifligt i vårt land, och det har bland annat visat sig genom de talrika adresser i ämnet, som kommit riksdagsmän till handa. Karlstads handtverksförening har också intresserat sig för en dylik lärlingslag enligt en mig tillhanda-kommen adress, uti hvilken den mening uttalas, att en sådan lag af föreningen anses vara af mycket gagn för handtverkeriernas bestånd och utveckling. Utan tvifvel kan också en dylik lärlingslag göra mycket för yrkesskicklighetens utveckling. Ty jag har betraktat saken från den synpunkten, att lärlingslagen kommer att reglera den mångfald af yrkesskolor, som kunna anses förefinnas såväl i de mindre som i de större yrkena.

Förutsättningarna för en storartad industri i vårt land äro många. Befolkningen är tvifvelsutan intelligent och läraktig, så att de, som egna sig åt fabriksindustrien och handtverken, skulle kunna tillägna sig en ganska stor yrkesskicklighet, om de finge

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

en ändamålsenlig och god utbildning. Vi hafva i vårt land materiel, som kunna bearbetas på mångahanda sätt. Vi hafva också drifkrafter, som kunna användas för såväl den stora som den lilla industrien. Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på, hurusom elektriciteten kan användas såsom förmedling mellan vattenkraften och de små drifkrafter, som erfordras för drivande af symaskiner, svarfstolar och dylikt. Jag tror således, att våra inom fabriksindustrien och handtverkerierna befintliga yrkesskolor skulle, om de anordnades på ett förståndigt sätt, kunna i hög grad bidra till yrkesskicklighetens höjande, och lärlingslagen kan enligt mitt förmenande reglera dessa mångfaldiga yrkesskolor.

Nu har af motionären i hans motion framlagts ett förslag till en lärlingslag, sådan som den autogs på ett möte af handtverks- och industriföreningarna i Norrköping år 1893. Då jag genomläste detta förslag, så saknade jag der en väsentlig bestämmelse, om hvilken också utskottet erinrar, nemligen den, att mästarerna skulle vara förpligtad att icke använda lärlingen till några andra göromål än dem, som höra till yrket. Detta är någonting, som man ovilkorligen bör ålägga läromästarne. Då frågan nu icke gäller att antaga en lag, utan att genom skrifvelse till Kongl. Maj:t begära en utredning i ämnet, så torde det vara skäl att i detta afseende accentuera, att lärlingarne icke böra i allmänhet få användas till andra göromål än dem, som höra till utbildning af yrkesskickligheten.

En speciel fråga, som här varit föremål för mycken tvist, är den, huruvida lärlingskontrakten skola omfatta en längre tid än 3 år eller icke. Då Riksdagen, såsom antagligt är, kommer att hänskjuta ärendet till Kongl. Maj:t, så är det svårt att, innan Kongl. Maj:t framlagt någon utredning, uttala sig i denna detalj. Det synes mig, som om man på förhand icke kunde eller borde uttala någon bestämd mening i detta hänseende. Emellertid finnas goda skäl att antaga, att lärlingslagen, som jag hoppas, må komma till stånd, skall nära anknyta sig till den lag om utvidgad näringsfrihet, som vi hafva sedan 1864; och om så sker, torde det måhända vara riktigast, att i de fall, då en längre lärlingstid än 3 år erfordras, detta må bero på särskild, förnyad öfverenskommelse. Men jag kan, som sagdt, för närvarande icke afgöra, hvad som angående nämnda detalj är lämpligast, utan tror, att man bör afvakta den utredning, som Kongl. Maj:t kommer att lemna.

En annan punkt, som varit omtvistad, är den, huruvida kurserna i yrkesskolorna skola avslutas genom en obligatorisk pröfning eller icke, en slags examen till yrket. Jag tror icke, att det är lämpligt att i lag stadga någon förpligtelse för lärlingarne att åstadkomma ett sådant lärjungeprof. Mig förefaller det, som om det skulle vara till deras egen fördel att prestera ett sådant prof, och jag tror därför, att de i de flesta fall skulle frivilligt

göra det. Utskottets ordförande nämnde, att någon påföljd för underlåtenhet att aflägga prof knappt skulle kunna sättas i fråga. Måhända skulle dock den påföljden kunna inträffa, om denna förpligtelse infördes, att mästarna skulle kunna vägra att lemna betyg öfver skickligheten åt den, som ej ville aflägga det obligatoriska profvet. Jag tror icke, att något dermed vore vunnet.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

För öfrigt ansluter jag mig till de skäl, som af utskottets ordförande uttalades på förmiddagen, och som jag för mig finner tilltalande, hvadan jag på på grund af dem anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Broström: Jag har under flera år varit lifligt öfvertygad om behovet af eu lag i den rigtning, hvarom motionärerne nu framlagt förslag. Här har till en början mycket talats om nödvändigheten af en sådan lag, men sedan hafva också andra ljud kommit emellan.

Min vän Hahn på örebrobanken framställde saken så, som om denna lag vore afsedd för arbetarne i yrkena, och han talade om de fria arbetarne. Men detta är ju icke meningen med lagen. I regeln ingår ju icke någon myndig arbetare såsom lärling i något af de mindre yrkena. Detta inträffar kanske vid mekaniska verkstäder, men i de vanliga handverksyrkena ingå i allmänhet blott minderåriga. Han talade också om att han under en lång följd af år funnit sig mycket väl med sina arbetare. Jag har också i många år drifvit yrke och funnit mig väl med mina arbetare, men det har icke alltid varit så bra i afseende å lärlingarne. Nu för tiden är det otaliga yrken, och åtminstone gäller detta om det yrke jag drifver, att det är en omöjlighet för en arbetare att få någon färdighet, om han icke börjar i yrket vid något så när unga år, och på en tid af tre år försäkrar jag, att en sådan arbetare icke blir mycket skicklig. Jag har sjelf varit i tillfälle att erfara detta.

Då jag för min del är lifligt öfvertygad om, att en lärlingslag är både nödig och nyttig, så kommer jag att ansluta mig till det förslag, som framlagts af motionären, herr Andersson. Derjemte vill jag meddela, att äfven jag från tre handverksföreningar, nemligen handverks- och fabriksföreningarna i Lindesberg, Kristinehamn och Örebro, mottagit skrivelser i frågan. Jag skall icke besvära kammaren med att läsa upp dem, men de instämna alla på det lifligaste uti det slut, hvar till motionären kommit i sin motion.

Jag skall be att få yrka bifall till den kläm, om hvilken motionären, herr Andersson, nyss framställt yrkande.

Herr Collander: Herr talman, mine herrar! I den ojemna kamp i konkurrensafseende, hvari sedan en längre tid handtverkerierna befinna sig gent emot fabriksindustrien, och under den

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

senare tiden af den fria näringslagstiftningen äfven gent emot det fria arbetet, är det ju icke underligt att finna, att handtverkarne kasta längtansfulla blickar tillbaka till skråtiden, då man icke endast såsom arbetsgifvare egde större magt öfver sina arbetare, utan äfven hade den bestämmelsen, att icke något yrke fick utöfvas, förr än alla prof blifvit genomgångna. Man kan i de förslag, som framkommit från olika delar af landet, och som nu här framburits, spåra en sådan längtan, och utskottet har äfven tyckt sig finna detta, hvarför det i sitt förslag till skrifvelse har betonat nödvändigheten af att fasthålla vid vår näringslagsstiftning af 1864.

Jag är alldeles öfvertygad om, att vi icke skulle befrämja yrkesskickligheten eller de yrkesidkares bästa, hvilka skola lära sig ett yrke genom att införa något tvång. Det är endast på det fria aftalets väg, som det målet vinnas.

Herr Hahn anmärkte mycket riktigt, att yrkesskickligheten ingalunda gått tillbaka. Den står högt för närvarande, och för detta hafva vi i väsentlig grad att tacka de tekniska aftonskolorna och dylika anstalter, der tillfälle beredes för många unga yrkesidkare att icke blott utveckla sig i speciella delar af sitt yrke, utan äfven inhemta allmänt vetande.

I det förslag till lag, som motionärerna hafva framburit, har jag särskildt lagt märke till, att det i 6 § står, att mästare är skyldig att tillse, att lärling, *om så är nödigt*, bevisar någon af dessa skolor. Det blir således mästaren, som skall pröfva, om detta är nödigt, men jag anser, att det tvärtom borde bestämmas, att mästaren bör på allt sätt befrämja, att lärlingarne må få dylik undervisning. Men detta står nog ofta icke tillsammans med deras önskan, som helst vilja i första rummet begagna sig af lärlingarnes arbetskraft.

Nu skulle jag helst hafva velat yrka afslag å det hela, men då jag det oaktadt går att tillstyrka bifall till utskottets förslag, så är det af ungefär samma orsak, som en ärad ledamot af statsutskottet, tillhörande Första Kammaren, nyligen anförde, då en fråga der var före, nemligen att utskottet framlagt sitt förslag för att »stilla oron i sinnena». Jag tror icke, att förslaget har någon praktisk betydelse; men kan så litet tillfredsställa, så förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr *Bokström* förklarade sig instämma med herr *Collander*.

Herr *Högstedt*: Efter min mening, herr talman, äro vi motionärerna tack skyldiga, för att de väckt den föreliggande frågan och visat nödvändigheten af en lag i det syfte, som i motionen framhålles. Jag anser mig böra uttala detta, då äfven jag representerar en stad, der en stor industri och handtverksrörelse är rådande, och der också en sådan lag helt visst åstunda

Här har yttrats, att det gamla patriarkaliska förhållande, som rådde emellan mästare och lärningar, icke mera kunde återkomma. Men man bör väl sträfva derefter, att det bästa möjliga förhållande må komma till stånd mellan yrkesidkare och lärningar. Här har också talats mycket om de fordringar, som lärningar skola uppfylla, men jag ber att få säga, att om en sådan lag kommer till stånd, så bör deri inflyta icke blott de fordringar, som lärningarne till de olika yrkenas fromma skola uppfylla, utan äfven de fordringar, som yrkesidkarne skola uppfylla, sådana fordringar, som kunna åstadkomma, att lärotiden för lärningarne blir icke en plågotid, utan en tid, som de med glädje och tacksamhet minnas.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärningstag.

(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till det förslag, som på förmiddagen af herr Andersson framställes.

Herr Petri: Här har talats så mycket i denna fråga, att jag icke vill upptaga kammarens tid med något anförande. Jag vill blott tillkännagifva, att jag från Vesterviks handverksförening fått emostaga en petition att understödja denna motion, och emedan detta öfverensstämmer med min egen ställning till frågan, skall jag fullgöra detta på det sättet, att jag yrkar bifall till herr Anderssons förslag.

Herr Swartling: Jag skall fatta mig mycket kort. Jag vill blott, med omförmående att jag och mina ärade bänkkamrater från Norrköpings handverksförening fått en skrifvelse af liknande innehåll som det flera talare omnämnt, förena mig med det yrkande, som herr Andersson framställt, dervid jag dock ber att få anmärka, att jag dermed icke vill anses hafva instämt i alla delar af hans anförande.

I detta yttrande instämde herr *Eklund* från Norrköping.

Herr Thestrup: Äfven jag har från den särdeles lifskraftiga handverksföreningen i det samhälle, jag tillhör, mottagit en skrifvelse, i hvilken jag anmodas att på det varmaste anbefalla den motion i föreliggande fråga, hvilken nu är föremål för vår behandling. Huru vida denna handverksförening skulle vara lika benägen att lemna sitt understöd åt utskottets betänkande, vill jag deremot lemna derhän. Det synes mig nemligen, som om icke särdeles mycket vore vunnet för framgång åt förslaget genom det sätt, hvarpå det formulerats af utskottet. Utskottet har anhållit, »att Kongl. Maj:t skall låta bringa under utredning frågan om ävägabringande af lagbestämmelser i syfte att bereda tillfälle för handverksbiträden, som sådant önska, att aflägga läroprof». Jag tror för min del icke, att synnerligen mycket skulle dermed vinnas och att det ej skulle löna sig att för detta ändamål an-

Om utarbetande och framläggande af förslag till läringslag.

(Forts.)

lita den vidlyftiga apparaten med skrivelser och vederbörandes hörande, förenad med all den omgång och tidsutdrägt, som framläggandet af ett lagförslag medför. Det är nog så, att man i de flesta samhällen, der handtverkerierna och handeln uppnått en någorlunda hög ståndpunkt, redan kommit derhän, att just på det sätt, som skrifvelsen afser, läroprof pläga afläggas och betyg åt lärlingarne meddelas, ehuru detta sker fullkomligt frivilligt.

Vi hafva alla i dag hört det tillägg till förslaget, som framkommit från den ena motionären. Jag skulle visserligen för egen del vara mest benägen att återremittera ärendet till utskottet i det syfte, som af honom yrkats; men då, såsom vi veta, ärendet i så fall skulle komma tillbaka till utskottet, derefter å nyo behandlas af kammaren och omsider till Första Kammaren öfverlemnas, synes det mig, som i så fall föga eller ingen utsigt skulle finnas, att en riksdagsskrivelse i ena eller andra syftet kunde komma till stånd, innan Riksdagen inom 4 eller 5 veckor här-efter afslutas. Jag skall således, då den ena af motionärerna förklarar sig nöjd med det af honom framställda förslaget, i hvilket hans medmotionär instämt, och då denna åsigt delas af de flesta stadsrepresentanterna, be att få yrka bifall till herr Anderssons från Malmö förslag.

Herr Wester: Äfven jag har fått emottaga en skrifvelse från en handtverksförening i Halmstad. Men denna har icke inverkat på mig, derför att jag redan förut ansåg, att det föreliggande förslaget såsom nyttigt borde befrämjas. Då förslagets fördelar af så många framhållits, skall äfven jag icke derom vidare orda.

Deremot tillåter jag mig att bemöta något af hvad ett par talare, som yrkat afslag, hafva anført. Man har sagt, att vi icke skulle införa något nytt tvång. Men om sådant är icke fråga, ty i 1864 års näringsförordning stadgas, att handtverkare, som vill hafva lärling, skall med denne eller hans målsman upprätta skriftligt kontrakt, deri de öfverenskomna vilkoren skola utsättas, och den föreslagna lagen innehåller icke heller annat. Det är således i denna del precis detsamma som förut. Men den blifvande lagen är bättre hufvudsakligen i det hänseendet, att den innehåller förpligtelser icke blott för lärlingarne, utan äfven för mästarne, och sådana saknas i den nuvarande.

Väl vill jag, såsom en föregående talare sagt, lemna oafgjordt, huru dessa förpligtelser skola göras effektiva, men det måste dock vara till gagn att hafva dem stadgade i lag.

Man har också gjort anmärkningar mot åtskilliga punkter i det förslag till lag, som motionärerna framlagt. Med anledning deraf ber jag få fästa uppmärksamheten på, att det nu endast är fråga om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran att Kongl. Maj:t

mätte taga frågan i öfvervägande och låta utarbета förslag till lärlingslag. Finner Kongl. Maj:t, att något bör göras, kommer ju förslag att framläggas för Riksdagen, och då står det Riksdagen fritt att taga bort de stadgauden, den finner mindre lämpliga.

Om utarbete och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Sedan motionärerna nu afstått från yrkandet om ovilkorligt läroprof, ligger ju skilnaden mellan deras förslag och utskottets kläm endast i frågan om, huru lång lärotiden skall bestämmas i lärlingskontrakten. Utskottet vill icke gå öfver 3 års lärotid, men motionärerna önska en förlängning. Då det blifvit upplyst, att åtskilliga yrken äro af beskaffenhet, att 3 års lärotid anses vara för kort, kan jag icke se någon skada uti, att i lagen införes rättighet att skriva kontrakten på längre tid; det blir ju icke en förpligtelse, utan blott en *rättighet* att i kontrakten bestämma en längre lärotid. Att man har den utvägen att förnya kontrakten, är visserligen godt och väl, men är det ett yrke, der man finner, att lärlingen bör stanna mer än 3 år, hvarför då icke göra en lagbestämmelse, som tillåter att skriva kontrakten på 4 år eller så? Jag skulle därför gerna kunna instämma i det af herr Andersson under diskussionen framställda yrkande, att i lag mätte stadgas, att kontrakt mätte kunna upprättas för längre tid än 3 år. Men då häremot gjorts invändning, att motionären härmed gått utöfver, hvad i motionen föreslagits, enär intet blifvit stipuleradt om den längsta tiden för sådana kontrakt, och då herr Alsterlund i det fallet gjort ett tillägg: »dock icke öfver 5 år», skall jag, för att ingen formel invändning må kunna göras, be att få instämma med herr Alsterlund i hans yrkande.

Herr Hedin: Hvad resultat denna långvariga debatt än må komma att medföra — ett är visst, att den skulle kunna gifva anledning till ett uppslag, ett reformuppslag på ett helt annat område än det motionärerna afsett, nemligen en förenkling af representationen, hvilken synes efter vissa företeelser lämpligen kunna inskränkas till en liten inregistreringsbyrå för adresser, som skickas dit. Jag säger, att den skulle kunna inskränkas till detta, om det verkligen förhåller sig så — hvarpå jag sett mångfaldiga exempel denna dag — att en del representanter, som förut erkänt näringsfrihetens och den personliga frihetens grundsatser, nu böja sig för dessa — det är väl ej för mycket, om jag säger — *order* från några småstadshål.

När jag gick hit i förmiddags, visste jag, herr talman, icke annat, än att jag skulle komma att rösta för utskottets kläm. Om jag nu kommit på andra tankar, och om jag herefter, herr talman, framställer yrkande om afslag på utskottets hemställan, har jag blifvit bragt derhän mindre af de dock visserligen ganska tänkvärda invändningar, som af ett par talare blifvit framställda mot hela saken, än af det sätt, hvarpå upphofsmännen till

Om utarbete och
framläggande
af förslag till
lärlingslag.

(Forts.)

detta förslag och deras vänner i dag förfäktat sin sak. Jag skall nämna ett par ord härom, men jag anhåller att först få uttala en önskan — man kan säga något på sidan om saken, men likväl sammanhängande med densamma.

Efter hvad här talats om lärare, lärjungar och uppfostran, skulle jag önska, att lärare och uppfostrare till den sedvanliga, den häfdvunna religions- och moralläran ville lägga ett ytterligare bud af innebåll: *du skall icke missbruka fosterlandets namn*. Det är för andra gången i dag, som jag fått anledning att uttala denna önskan. Första gången var det, när jag under debatten om rösträttsfrågan fick höra, att det är i fosterlandets namn, man motsätter sig en utsträckning af politiska rättigheter till den svälttullbetyngda delen af nationen. Nu kommer man och säger till oss, såsom en talare i förmiddags sade: tron icke, att detta förslag är dikteradt af några partiintressen — nej, naturligtvis, allt för fosterlandet! — ehuru detta förslag, som afser att åt en del arbetsgifvare garantera en långvarig besittning af den billigaste arbetskraft, har ett synnerligt märkvärdigt syskontycke med en motion, som för ett par år sedan väcktes i denna kammare om inskränkning i rätten till utvandring, hvilken motion grundade sig på, att det i vissa orter började blifva svårt att få tillräcklig arbetskraft för jordbrukets skötsel, och — ännu beklagligare — att således arbetslönerna stigit. Naturligtvis stälde äfven denna motion under fosterlandets höga hägn. Det vore tid att få slut på detta missbruk af ord. Jag säger det icke blott med hänsyn till sådana, som hålla s. k. högstämde tal vid fester, der man firar forna tiders diktade glans för att få oss att glömma nutidens nöd och framtidens hotande faror. Jag säger det äfven till de herrar ledamöter af representationen, som göra sig skyldiga till detta missbruk af ord, när här kämpas om ganska simpla klass- och partiintressen.

Jag sade, herr talman, att jag, i stället för att, såsom jag i förmiddags trodde, komma att rösta för utskottets kläm, nu måste anhålla om afslag på alltsammans, på grund af det förslag till ändring af denna kläm, som blifvit framställt af en af motionärerna, och på grund af de yttranden, som från andra sakens vänner här framkommit under dagens lopp. Man kommer och säger oss — det var en fläsktullsälskande representant för många städer, som i förmiddags sade det — att det är obilligt, att förste bäste fuskare skall få försöka att med sina händers verk förtjena sin utkomst. Nej, det är icke obilligt; det är icke obilligt, så länge det är medgifvet för borgmästaren i Norrtelje att *slippa* vända sig till första bästa fuskare för att köpa någonting af honom. Och sannerligen, skola vi fordra ett tvångsprof, för att en person skall få bjuda ut ett par skor, som han gjort, låt oss då också införa ett tvångsprof, som hindrar förste bäste fuskare att

taga plats här och vara med om tillverkningen af lagar, som alla skola lyda, och af hvilka många komma att lida.

Man har också sagt, att det vore nödvändigt att utsträcka lärlingskontraktens tidlängd, och att detta icke skulle innebära något ingrepp i näringsfriheten. Ingriper man då icke i näringsfriheten, om man förhindrar den, som kommit till en sådan ålder, att han kan sköta sig sjelf, och förvärfvat sådan handfärdighet, att jag, att ni, att vi vilja köpa af honom, att få lemna en tyrannisk mästare och få reda sig på egen hand; och huru går det med en annan frihet, som är förutsättningen för näringsfriheten, nemligen den personliga friheten, om vi glida in på banan af slafverikontrakt?

Jag anhåller, herr talman, om afslag å alltsammans.

Herr Eklund från Stockholm: Jag kunde visserligen för min del nöja mig med att instämma uti hvad herrar Hahn och Hedin yttrat, men jag skall dock be att få säga ett par ord. Jag vill erkänna, att det ur arbetsgifvarsynpunkt skulle vara önskvärdt, om man kunde få någon större hållbake på lärlingarne, än hvad nu är fallet. Men huru ställer sig saken från arbetarsynpunkt? I detta afseende skall jag be att få säga några ord med anledning af den erfaranhet jag har inom mitt yrke, boktryckeriet. Jag vill då påpeka, att i detta yrke lärlingsfrågan gifvit anledning till stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare. Det har händt, icke en gång utan många gånger, att arbetsgifvare antagit ett mycket stort antal lärlingar — ja, att man sökt drifva ett helt tryckeri med uteslutande lärlingar. Detta har naturligtvis skett för att få så billig arbetskraft som möjligt. Resultatet har blifvit, att utlärda arbetare fått gå utan sysselsättning, eller åtminstone fått lof att arbeta för lägre lön än eljest. Om nu så kunnat ske, då ingen lärlingslag funnits till, — huru skulle väl det icke då blifva, om man skulle få till stånd en lag, enligt hvilken en arbetsgifvare kunde med ordningsmagtens tillhjälp hålla vid arbetet så många lärlingar, han önskade? Om därför något i denna väg skall lagstiftas, är det väl nödvändigt att äfven taga hänsyn till arbetarnes intressen, så att man ser till, att icke ett sådant missförhållande kan få ega rum, att utlärda arbetare få gå sysslösa, och endast lärlingar användas. Det borde i så fall finnas bestämmelser, i hvilket förhållande i afseende på antalet dessa båda kategorier skulle stå till hvarandra. Det har inträffat i det yrke, jag talat om, att man, sedan en mängd lärlingar antagits, och dessa stannat i arbetet flera år, afskedat desse, då de kommit och ansett sig vara utlärda, hvarpå man antagit nya lärlingar och så fortgått på den vägen. Jag tror därför detta är en ganska farlig väg att slå in på.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

Hvad yrkesskickligheten angår, vill jag för min del uttala den åsigt, att jag icke tror, att den skulle blifva något större, om man finge till stånd en lag, sådan som denna eller de deri föreslagna lärlingsprofven. Om vi fortfarande hålla oss till typografyrket, skola vi finna, att de senare åren hafva att uppvisa en ofantligt högt upptrifven yrkesskicklighet. Jemför man den med hvad den var för 30 år sedan, skall man finna, att skillnaden är häpnadsväckande. Detta visar, att äfven nu kan man uppnå stor yrkesskicklighet.

Hvad lärlingsprofven angår, skall jag endast bedja att få framdraga en parallel. Om jag fortfarande håller mig till det yrke jag nämnt, eller typografyrket, blir det, om motionärernas framställning bifalles, för den person, som skall sätta en tidning, nödvändigt att aflägga läroprof, hvaremot af den, som utgifver tidningen, ej kommer att fordras någon yrkesskicklighet eller något läroprof, utan af honom fordras endast, att han eger medborgerligt förtroende. Han skulle sålunda ej behöfva aflägga något prof, men hans arbetare skulle vara nödsakade dertill.

Jag yrkar afslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Herr Svensson från Stockholm: Efter den långvariga debatt, som redan förekommit i denna fråga, tror jag, att det ej är mycket qvar att orda om, och jag skall därför icke heller synnerligen länge fördröja diskussionen. Jag skall endast bedja att få fästa uppmärksamheten på ett par saker, som härvid synas mig vara af en icke obetydlig vikt.

Den erfarenhet jag såsom industri- och handtverksarbetare gjort har icke alltid varit den, att de, som i yrket aflagt lärdomsprof, varit de skickligaste arbetarne. Jag skulle till och med vilja påstå, att det ofta snarare varit tvärtom. En sådan kontrakterad lärotid och ett sådant lärlingsprof, som motionärerna föreslagit, skulle, kan man säga, blifva ett slags Prokrustes-säng, der alla skulle läggas. De, som icke kunde fullgöra profven, skulle blifva efter, men detta blefve kanske den minsta olägenheten. Farligare blefve det för dem, som skulle kunna förvärfa en större yrkesskicklighet och utveckla sig till verkligt dugliga arbetare med rika erfarenheter och idéer, som de insupit och sedan kunde göra fruktbärande och derigenom föra yrket framåt, ty de skulle under lärotiden komma att tillbakahållas, och sålunda komma att så att säga stelna. Jag har gjort den erfarenheten, att de, som arbetat på många håll och kanske äfven utrikes, och som just kanske fått tillfälle dertill, emedan de under den därför lämpliga tiden icke varit bundna af några kontrakt — att, säger jag, det just är sådana arbetare, som föra ett yrke framåt. Om, genom den ifrågasatta lagens införande, dessa för yrkena särdeles nyttiga

arbetare skulle försvinna, då blifver denna lag ett ondt, och vi böra väl tänka oss före, innan vi gå att begära något sådant.

Jag har inga adresser att frambära, och så godt tror jag det kan vara, helst om adresser kunna hafva en sådan inverkan som de haft på den ärade representanten för Stockholms läns städer. Denne representant förklarade nemligen, att han, på grund af den adress, som han rörande föreliggande fråga mottagit, kommit till den öfvertygelsen, att, om motionärernas förslag blefve lag, det skulle vara en lycklig lösning af frågan. När en jurist kan finna att detta lagförslag, som icke ens innehåller någon antydning till bestämmelser, som kunna göra lagen effektiv, skulle blifva en lycklig lösning af frågan, då vet jag sannerligen icke, hvad jag skall säga derom.

När jag första gången för ett par tre år sedan hörde talas om önskvärdheten af lagbestämmelser i dessa ämnen, var det af några målaremästare. De beklagade sig öfver, att såväl plåtslagare som murare och andra till underpris åtog sig att måla åt byggmästare, ehuru de icke ens dugde till att beräkna, hvad arbetet var värdt, och sålunda undergräfvade yrket. Men då rigtade de sig just mot den näringsfrihet, hvarom det talas i § 2 af 1864 års näringsfrihetsförordning. De ville då hafva inskränkningar i denna förordning. Huru det kommer sig att de sedan slagit om och nu fordra kompetens endast af arbetarne, det vet jag icke, för så vidt de ej fått den uppfattningen: att kunna vi endast få det, skall konsekvensen också föra med sig detsamma för utöfning af ett yrke. Jag skulle också kunna hålla med dem, att så nog blifver fallet. Ty det skulle vara underligt, om det skulle fordras obligatoriskt läroprof af arbetarne i ett yrke, men ej af dem, med hvilka arbetarne uppgöra kontrakt för att lära sig yrket. Såsom vi veta, är förhållandet ej sådant med statens rätt att skaffa sig embetsmän, och yrkena hette ju i fordna tider också embeten, men nog härom.

Jag ber kammaren betänka, att denna sak berör en hel del förhållanden, som ännu icke äro för kammarens ledamöter klara. Jag är öfvertygad att den ifrågasatta lagen, oaktadt motionärerna protesterat häremot, kan föra med sig sådana konsekvenser, att den äfven rycker yrkesutöfvarne med sig. Jag tror därför, att kammarens ledamöter ej äro beredda för att gå med på så mycket, som motionärerna här begära, åtminstone icke jag. Hvad vi hittills veta, det är egentligen ingenting annat, än att några handtverks- och industriföreningar önska en lärlingslag, men detta är icke nog, vi behöfva veta mera, särskildt behöfves mera material för bedömandet af de möjliga konsekvenser, hvar till en sådan lagstiftning kan leda; här behöfva vi tydligen taga reda på, om vi kunna göra något åt saken. Men därför behöfva vi en utredning, och en sådan vill jag för min del äfven förordas. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

kan icke med de material vi redan nu hafva till frågans betydande, gå med på motionärernas förändrade hemställan, som ju afser, att skrifvelsen skulle affattas alldeles såsom om lämpligheten af den förlängda lärotiden och lärlingsprofs afläggande redan för kammaren vore en afgjord sak.

Jag ber, såsom sagdt, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Fole: Jag skall också gifva till känna, att jag fått en skrifvelse från handtverksföreningen i Visby, med anhållan att jag måtte biträda och verka för motionärernas förslag. För min del tror jag, att det kan vara nyttigt, att någonting göres i denna sak, och därför kommer jag att biträda utskottets förslag.

Förslaget, sådant det utgått från motionärerna, kan jag deremot icke vara med om, enär det går ut på, att lärlingsproven skulle blifva obligatoriska. En sådan lag skulle möjligen hafva till följd, att ingen finge drifva ett yrke eller en näring, för så vidt han icke kunde visa intyg på, att han därför aflagt prof. Den princip och de vilkor, som vår nuvarande näringsfrihetsförordning uppställer för en svensk medborgare för att han skall få tillverka fabriks- och handtverksarbeten, eller såsom yrke utöfva annan handtering, äro endast, att han skall hafva god fräjd samt råda öfver sig och sin egendom, och jag tror icke, att vi böra kasta å sido detta, utan tvärtom hålla fast dervid. Detta har utskottet också uttalat i sin motivering. Vi hafva många exempel på, att det finnes personer, som drifva handelsindustri- och handtverksrörelse, hvilka aldrig fått någon lärdom, men det oaktadt förstå att sköta sin affär mycket bättre än många, som därför genomgått särskilda kurser. Under sådana förhållanden kan jag icke gå längre, än hvad utskottet föreslagit, och yrkar därför bifall dess hemställan.

Herr Eklundh från Lund: Då jag anser, att det skulle vara för handtverksidkarne i vårt land, såväl för arbetsgifvarne som för arbetarne, till stor nytta och i väsentlig grad befordra yrkesskickligheten, om genom en ny lag förhållandet mellan mästare och lärlingar närmare bestämdes och reglerades, vill jag för min del också gerna med min röst bidraga till en lag i detta syfte.

Jag tror mig bäst tjena saken, om jag nu instämmer i och åberopar, hvad herr Wester nyss i detta ämne anfört och yrkat.

Herr Eriksson i Bäck: Man har nu här fått höra, att herrar handtverksidkare i landet i förevarande fråga bedrifvit en ganska omfattande agitation, till hvilken en stor del af denna kammares ledamöter också med begärlighet lyssnat, då de villigt framfört deras önsknings. Men huru var det för några timmar sedan i

en annan fråga, nemligen i rösträttsfrågan? För den har man också agiterat och framfört önskningsar. Men då fick man höra, att det borde man icke göra, ty det skadade saken. Är det nu de herrars mening, som framfört handtverksidkarnes önskningsar i denna fråga, att med sina yrkanden skada saken, då skulle det glädja mig, ty jag anser mig böra yrka afslag både å motionen och utskottets hemställan.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Fortv.)

Jag kan knappast förstå hvad det egentligen är, som motionärerna åsyfta, om ej det, att handtverksidkarne skulle få ytterligare två års gratisarbete af lärlingarne, sedan dessa enligt nu gällande vanlig öfverenskommelse lärt ut. De kunna nu lära ut efter tre års lärotid, men motionärerna önska få denna tid utsträckt till fem år. Det skulle således blifva två års gratisarbete. Mellan nu gällande näringsfrihetsförordning och motionärernas förslag till lärlingslag kan jag icke se någon annan skillnad. Näringsfrihetsförordningen stadgar ju, att näringsidkarne öfver sina biträden och arbetare ega lagligt husbondevälde samt i visst fall målsmans- och föräldrarätt. Hvad vilja de mera hafva? Samma förordning stadgar äfven, att arbetarne äro pligtige att visa de näringsidkare, hos hvilka de blifvit antagna, tillbörlig aktning samt efterkomma deras befallningar i afseende å de göromål, som till yrkets utöfning höra. Hvad vilja de hafva mera? Jag tycker, att de rimligtvis icke kunna begära något derutöfver. I de afseenden åter, der näringsfrihetsförordningen icke berör förhållandena mellan mästare och lärlingar, föreskrifves det uttryckligen i samma förordning, att legostadgan skall tillämpas; och, mine herrar, denna stadga är så barbarisk, att jag icke vill vara med om någonting derutöfver. Flere talare hafva häntydtt på den gamla goda tiden. Ja, är det så dessa talare vilja hafva det, att de vilja åstadkomma något ännu värre, än hvad tjenstehjonsstadgan medgifver, då vet jag ej, huru det skulle blifva. Ty denna stadga tillåter ännu i vissa fall husaga. De som åstadkommit denna agitation, torde kanske till större delen vara mästare i sina yrken, som icke sjelfva lägga hand vid arbetet, utan endast gå och se på.

Men saken är icke kommen från arbetarne, och därför torde den också intressera en stor del af dem, som yrkat bifall till motionen, därför att den icke skulle vara till någon särskild förmån för arbetarne, utan i stället för mästarne.

Näringsfrihetsförordningen stadgar ju också, att mästaren skall hålla arbetaren i skola, om han icke har godkändt afgångsbetyg förut; och i det afseendet innebär motionärernas förslag icke något bättre. Han skall äfven hålla honom till gudsfruktan och sedlighet; och det tyckes mig alltså, att näringsfrihetsförordningen innehåller allt hvad man behöfver i det fallet hafva stadgat. Jag yrkar afslag å både motionen och utskottets hemställan.

Om utarbetande och framläggande af förslag till läringslag.
(Forts.)

Herr Gust. Ericsson från Stockholm: Herr grefve och talman, mine herrar. Det är icke från i går som denna agitation har pågått. Handtverksidkarne hafva kastat långtansfulla blickar tillbaka till den försvunnen tid, som de förmena vara så bra. För att återkomma till den hafva de angifvit såsom skäl, att de ville upphjelpa handtverkeriet, som är på väg att gå under, och vilja upphjelpa arbetsskickligheten, som går aldeles förlorad. Huru förhåller det sig med den saken? Att handtverkeriet kanske till någon del fått lemna rum för storindustrien, kan ju icke bestridas, men dertill är icke denna näringsfrihet orsak på det sätt, som de förmena, eller att de icke kunna få tvångsskrifva en lärling på fem à sex år, som de fordom gjorde, för att sysselsätta honom med arbete, som är främmande för yrket. Det inträffade förr ganska ofta hos en mästare, att en lärling, som hade tagit kontrakt på fem till sex år, fick sysselsättning med hvarjehanda arbete utom yrket och fick vara fruns husträng och göra diverse arbeten de första åren. Först året före lärlingstidens slut, då mästaren ansåg, att det vore nödvändigt, att lärlingen åtminstone skulle få lära något, fick han vistas i verkstaden och börja sysselsätta sig med det handtverk, som han hade skrifvit in sig för att utlära. Han hann aldrig till sådan färdighet, att han kunde göra ett nöjaktigt prof för att uppvisas; men mästaren var angelägen att få ett sådant prof för att visa, och därför betalade han en annan person, som gjorde det, för att sedan skylta med att denne yngling utlärt på denna verkstad och uppvisat ett sådant prof. Det skulle vara en rekommendation för honom. Så gick det till i den gamla goda tiden, och det är denna tid, som man längtar så mycket efter. Men äfven om en sådan lag, som motionärerna åsyftat, i vår tid skulle komma till stånd, tror jag, att den skulle blifva endast eu papperslag, som icke i realiteten skulle få något värde. Tänker man sig, att det är en välartad yngling, som har föräldrar, manne dessa skola tillåta, att han tvångsskrifves på tre till fem år? Nej de komma öfverens på frivillighetens väg med en mästare att utlära deras son, och om då icke mästaren och hans verkstad och uppförandet inom denna verkstad motsvara de sedliga kraf som de hafva, för att deras son skall blifva så väl uppfostrad så, som de fordra så väl i moraliskt hänseende som i afseende på sjelfva handtverket, så taga de gossen från honom och söka få honom till en annan, som bättre motsvarar hafda önskningsar.

Jag hastade förbi, då jag talade om, huru det gick till med dem, som fingo gå såsom husträngar och verkställa hvarjehanda arbete hos mästaren och sedan fingo sitt prof. Andra hafva funnits, som hade förmögna föräldrar. Dessa satte sina söner till en handtverkare, som de ansågo sig hafva förtroende till. Dessa gossar fingo arbeta och lära ut yrket på en kort tid, och om de icke kunde göra prof sjelfva, så hade de medel för att

betala hjälp, så att detta prof kunde nöjaktigt uppvisas. Men så var det icke med den fattiges barn, som gick ut med en så knapp kunskap från handtverket, som de jag förut talat om. Det är klart, att för den som hade medel det på den tiden var eftersträfvansvärdt att få sin son utlärd i ett lönande yrke; och sedan han blifvit gesäll, blef han strax sin egen mästare, ty hans föräldrar hade medel att hjälpa honom i gång med verkstaden och hela affären.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Men annorlunda är tiden nu, då man fordrar frihet för arbetsgifvaren och frihet för arbetaren. De lärlingar, som mästarne kanske skulle få att begagna sig af efter en sådan lag som den ifrågasatta, kanske blefve sådana, som de helst skulle önska blifva af med, och kanske skulle såväl lärlingen som mästaren anse kontraktet som ett olidligt band. Den lärling, som icke egnade sig åt yrket och icke heller fick deltaga i det, utan fick göra allehanda arbete, han skulle sannolikt begagna alla möjliga tillfällen för att göra mästaren obehag och blifva honom qvitt, och mästaren kanske icke högre önskade än att blifva lärlingen qvitt.

Om man går tillbaka till den gamla tiden, då dessa handtverkeri- och skråordningar funnos, så säges det, att med denna återgång skulle man äfven återgå till en likadan moralisk uppfostran. Den som något har reda på från den tiden, huru det förhöll sig på verkstäderna, der lärlingspojken, i fall han någon gång fick vistas i verkstaden, måste springa efter bränvin åt gesällerna och fick stryk dessemellan, om han icke var van vid dylikt eller trodde sig behöfva göra det, då han icke kommit i lära för detta ändamål — den som känner till dessa förhållanden skall icke kunna säga, att det utbildades några stora moraliska karakterer. Jag är säker på att få rätt af dem bland er, herrar landtmän, som såväl som jag varit i tillfälle att bo i närheten af städerna, der det förekom vandrande gesäller, som kunde uppvisa sitt gesällbref och sin gesällbok. Jag tror, att mer än en gång, när de kommo och ville ha logis, man gerna drog sig för desse, som kommo från nyssnämnda uppfostringsanstalter. Härmed är icke sagdt, att alla voro lika, men desse, som drefvo omkring på landsbygden från den ena ändan af riket till den andra, de hade också lärt ut, men de hade icke blifvit bättre, därför att de varit tvångsskrifna såsom lärlingar.

Jag har icke direkt varit med såsom lärling sjelf. Men det var i min ungdom för mig angeläget att få reda på, huru det förhöll sig hos vissa handtverkare. Jag sökte också en plats för att taga kontrakt. Men när jag fick veta, att jag skulle stå i sex år utan att få några kläder, med endast middagsmål och qvällsmål, då kunde jag icke längre vara med om saken. Och det är dessa gamla goda tider, som herrarne vilja hafva tillbaka!

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

I frihetens och utvecklingens intresse ber jag, herr talman, att få yrka afslag å såväl utskottets förslag som motionärernas.

Herr Berglöf: Herr grefve och talman! Till en början vill jag omförmäla, att jag icke mottagit någon skrifvelse från någon af de fyra städer, jag representerar inom Riksdagen. Med afseende å sjelfva frågan må jag säga, att, när man skall stifta en lag eller när man skrifver och begär en lagstiftning, man först och främst måste hafva klart för sig, att lagen är af behovet påkallad. Då jag går till att pröfva detta spörsmål, kan jag icke finna annat, än att den lag, som vi redan ega i detta syfte kompletterad med det fria aftalet, är fullt tillräcklig för att reglera förhållandet mellan lärling och mästare. Mästaren kan redan nu med sin lärling, den siste biträdd af sin fader eller målsman, uppgöra de muntliga eller skriftliga aftal, som utgöra lärlingslagen för den unge mannen. Dessa båda, mästaren och lärlingen eller den sistes ställföreträdare, veta bäst, huru de vilja ordna sina rättsförhållanden under den tid, som ynglingen skall gå i lära. Det är svårt för Riksdagen och regeringen att för hvarje fall tänka sig, huru ett sådant rättsförhållande mellan dessa personer skall ordnas, och därför är lagen svår att skrifva och svår att tillämpa. Utskottets utlåtande och särskildt utskottets kläm visar oförtydligt, att utskottet haft mycket svårt att komma till något resultat i den föreliggande frågan. De yttranden, som afgifvits här i dag, visa likaledes, att man haft svårt att komma till ett klart resultat angående hvad man egentligen vill. Mine herrar, frågan är omogen i sig sjelf och omogen att skrifva om. Skrifver jag oklart till Kongl. Maj:t, så får jag ett oklart svar, en lag som icke är fullständig. Får Kongl. Maj:t icke något annat ämne att skrifva lag om än den kläm, som utskottet i sitt utlåtande framställt, hvad skall då Kongl. Maj:t egentligen lagstifta om?

Således, mine herrar, af allt hvad som förekommit finner jag frågan i dess närvarande skede vara så oklar, att jag icke med min röst kan bidraga till dess framgång; och jag yrkar därför afslag på såväl det ena som det andra förslaget.

Häruti instämde Herrar *Andersson* i Ölsund, *Jansson* i Taberg och *Hansson* i Solberga.

Herr Ekman: Af den långa diskussion, som här i dag hållits rörande denna fråga, torde det icke vara oberättigadt att draga den slutsats, att det vid afgörandet kommer att stå emellan utskottets förslag och motionärens förändring af utskottets kläm. Då blir frågan: hvilken är skillnaden mellan utskottets förslag och motionärens förändring af detsamma? Han har alldeles tydligt och klart gifvit till känna, att med obligatoriska prof menas

icke sådana prof, som skulle uppställas såsom vilkor för att lärlingen i fråga skulle få utöfva yrket. Således tänker jag, att derutinnan öfverensstämmer utskottets åsigt med motionärens, ty det är alldeles detsamma som utskottet vill, men motionären har tillagt en sak, som för mig synes i högsta grad betänkelig, nemligen att kontraktet mellan lärlingen och husbonden skulle upprättas på längre tid än tre år. Det är således en minimitid utsatt, ehuru man icke får veta maximitiden, och det är detta som är farligt. Nu hafva visserligen några talare kompletterat detta på så sätt, att man skulle bestämma maximitiden till fem år, men, när man nu är oviss om hvilken tid, som kan vara den lämpligaste, och man derjemte i andra länder ingalunda är på det klara, att fem år är den lämpligaste tiden såsom maximum, utan Österrike och Tyskland bestämt tiden till minst två och högst fyra år, då vill jag ifrågasätta, huruvida det icke kan vara lämpligt att öfverlemna saken åt Kongl. Maj:t och låta honom taga detta i öfvervägande, på samma gång han förbereder hela frågan, för att sedermera komma fram med ett bestämdt förslag till Riksdagen.

Det är endast detta förhållande, som jag velat påpeka, innan vi träda till afgörandet af denna fråga, och jag skall an hålla att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fjällbäck: Herr talman, mine herrar! Det kunde visserligen synas, som om vi toge upp en alltför lång tid för kammaren, då vi yttra oss så många i denna fråga, men jag vill då å andra sidan påpeka, att de flesta af dem, som yttrat sig rörande denna fråga, egentligen icke kunna sägas representera något yrke i annat hänseende än att de erhållit adresser från sina valkretsar, och att, då bestämda uttalanden förekommit till förmån för motionen, de i regeln kommit från personer, som endast ega teoretisk kännedom om yrkena, under det att hos yrkesmännen meningarna varit mycket delade och minst lika många uttalat sig emot som för skrifvelseförslaget.

Jag ber att i detta afseende särskildt få fästa uppmärksamheten på representanten för Eskilstuna stad, hvilken stad är en af vårt lands förnämsta handtverks- och industristäder. Från denna stad har han icke erhållit någon påstötning, men från den lilla obetydliga delen af hans valkrets, der handtverkena naturligtvis hafva en försvinnande betydelse i förhållande till Eskilstuna, nemligen Strengnäs, har det deremot yrkats på antagande af detta lagförslag. Det är verkligen belysande för hela frågan, att just de efterblifna handtverkarna, de, som icke kunnat följa med tidens kraf i utöfvandet af sitt yrke, påfordra statens hjälp och understöd, under det att deremot de handtverkare och industriidkare, som följt med sin tid och försett sig med arbetsmaskiner o. d., icke kräfva något sådant.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Det påyrkas nu obligatoriska läroprofs afläggande. Man har visserligen frånträtt detta ursprungliga yrkande och i dess ställe yrkar man nu, att *tillfälle* till profs afläggande skall beredas; men huru skola dessa prof ske? Skall staten upprätta anstalter, der de få afläggas, eller skola de afläggas inför ett antal handverks- och industriidkare, d. v. s. en slags nämnd? I senare fallet behöfver ju icke staten lägga sig i denna sak, och det finnes ju icke något, som hindrar, att handverkarne och industriidkarne bilda föreningar eller komitéer, inför hvilka läroprof kunna få afläggas, och detta sker ju äfven delvis redan i några städer. Den lärling, som önskar förvärfva ett sådant betyg, har ju redan frihet att inför denna nämnd aflägga ett läroprof och erhåller derigenom ett betyg på sin kunskap. Detta synes mig således vara en sak, som handverkarne kunna sköta sjelfva, utan att staten lägger sig i densamma.

Vidare yrkas på en förlängning af lärotiden från tre till fem år eller, såsom motionären nu ändrat sin hemställan, till nästan obegränsad tid, ehuru han säger sig mena högst fem år. Men hvartill skall detta tjena? Om det förhåller sig så, att en lärling kommer in i ett yrke och binder sig på tre år och finner, att han icke på dessa år hunnit lära sig detta yrke fullständigt, så kan man ju förutsätta så pass mycket sundt förnuft hos honom, att han fortsätter, till dess att han blir utlärd. Har mästaren icke på tre år lyckats bibringa honom intresse för det yrke, han börjat lära sig, så att han inser nödvändigheten af att förvärfva sig större skicklighet, då är det väl fåfängt att hoppas på bättring, äfven om han skulle bindas genom kontrakt på fem eller tio år.

Det blir tvärtom så, att ju längre kontraktstiden är, desto mindre angelägen blir mästaren att i tid lära honom det arbete han skall göra. Både arbetsgifvaren och arbetaren spekulera på den långa tiden. Arbetsgifvaren resonerar så, att här är lång tid qvar och lärlingen får lära sig yrket längre fram, nu kan jag använda honom till annat arbete; gossen tänker: hvad skall det tjena till, att jag beflitar mig om att lära yrket så tidigt; det ländar endast mästaren till fördel, jag får icke ett öre mer för det. — Jag tror således icke att man på detta sätt befrämjar yrkena; dessa äro mycket olika, och behofvet af lärotid så olika, att det är absolut omöjligt att stifta en för dem alla gemensam lag.

Jag vill till dem af kammarens ledamöter, som besökt skofabriker — jag påminner mig speciellt ett tillfälle, då ett antal af kammarens ledamöter inbjödos till en nyanlagd skofabrik här i Stockholm — hemställa: hvartill skall det tjena att affordra en skomakeriarbetare läroprof och en femårig lärotid? Går icke detta yrke allt mer och mer öfver till fabriksverksamhet? Det är ju endast ett ytterst ringa antal, som tillverkar skodon på be-

ställning. Det mesta af denna vara tillverkas på fabriker, och skomakeriyrket, ett af de allmännaste yrkena, sjunker ned till ett yrke, der man icke behöfver mera än lappa skodon, och för att halfsula ett par skodon erfordras väl icke en femårig lärotid; det lär man sig på några månader. Såsom det nu går med detta yrke, går det äfven med en mängd andra; de öfvergå efter hand till fabriksyrken, och vid dessa fästes icke afseende vid intyg om en viss lärotid eller gesällbref och dylikt. Der frågar man icke efter något sådant — det snarare missrekommenderar en sökande, om han kommer med sådana — utan hvad man der fordrar är, att arbetaren skall kunna uträtta det arbete, man förelägger honom, hvilket man nog snart kommer under fund med.

Jag vill särskildt för landsbygdens representanter erinra, hurusom yrkena under senare åren spridt sig ut på landsbygden, och särskildt i Småland har detta varit förhållandet med det yrke, som jag närmast känner till, nemligen snickeriyrket. Snart kan icke en enda snickare, som tillverkar nya möbler, existera här i Stockholm, ty allt snickeriarbete kommer ifrån Småland eller andra orter, och vi snickare sjunka ned till reparatörer; vi få lappa och laga, det är allt som återstår oss. Man får dock icke tala, såsom en talare här bakom mig tillät sig göra, och säga att dessa snickare äro fuskare, ty det är ett fullkomligt misstag. Dessa bönder der nere i Småland, som under en del af året sysselsätta sig med jordbruksarbete, men sedan under vintermånaderna, då jordbruket ej kräfver så mycket arbete, bedrifva möbeltillverkning, tillverka alldeles förträffliga möbler, en del så fina, att de fullt ut kunna mäta sig med möbler, tillverkade af storsnickare i städer, och detta oaktadt de i regeln icke aflagt något läroprof eller undergått någon lärdomstid.

Är det nu meningen, att dessa skola tvingas in under lärlingslagen och annat sådant? Kunna de icke i stället få drifva sina yrken fritt som de vilja? — ty detta blir dock en begynnelse till återinförande af den gamla skråordningen.

Man har förut påpekat dess många olägenheter; men det är ju så, att när man en tid varit af med olägenheterna af en gammal sedvänja så länge, att man börjat glömma af dem, så börjar man att längta efter den igen. Hjelpen består dock icke uti en lärlingslag; den består uti att ställa sig tidens fordringar till efterrättelse.

Ja, dessutom vill man påstå, att yrkesskickligheten sjunkit. Detta är dock en fullkomlig missuppfattning, ty det kan icke påvisas inom något yrke, som drives i någorlunda stor skala, utan tvärtom tilltager densamma. Det är icke brist på skicklige yrkesidkare och skicklige arbetare; nej, det är brist på en allmänhet, som vill köpa af en skicklig yrkesidkare och en skicklig arbetares alster. Det är detta, som brister, icke förmågan att

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

tillverka. Allmänheten föredrager det billigare, äfven om det är det sämsta, och häri ligger faran.

Ett annat förhållande vill jag äfven påpeka, nemligen att allmänheten öfvergår allt mer och mer till att köpa färdiga varor i butikerna. Så t. ex. finnes här i Stockholm en israelitisk firma, som öfvertagit leveransen af snart sagdt alla möjliga varor på så sätt, att den uppträder såsom förläggare. Denna firma levererar icke endast till krogar, såsom t. ex. nu senast till operakällaren, utan den levererar äfven predikstolar, kyrkbänkar och allt, som behöfves för våra kyrkobyggnader. Öfver allt i landet ske leveranserna genom denna och dylika firmor, och man förbigår yrkesmännen. Och det har händt, att framstående medlemmar af vårt samhälle hos denna firma tillhandlat sig möbler till dubbelt pris mot det, för hvilket de erbjudits köpa dem hos handtverkaren. Blott varorna öfverflyttats till den stora utställningslokalen, går det an att betala; men hemma hos handtverkaren, der gick det icke an.

Det är häri faran ligger och icke i bristen på en lärlingslag.

Nu säger man, att yrkesidkareföreningar hafva enhälligt uttalat sig för detta lagförslag, och det yttrades äfven af herr Ivar Månsson i Trää, att det var en allmän förhoppning om att denna lärlingslag skulle antagas. Jag tillåter mig dock betvifla, att han känner till saken. Det är icke så helt med enhälligheten; det kan ju hända att dessa föreningar äro för förslaget, men huru hänger det ihop med dessa föreningar? De utgöra endast en försvinnande del af landets yrkesidkare — så är åtminstone fallet i Stockholm, ty fabriks- och handtverksföreningen här representerar icke en tiondedel af hufvudstadens yrkesidkare.

Under ett af de första åren jag dref mitt yrke blef jag vid ett tillfälle inbjuden att deltaga i ett sådant föreningssammanträde. Jag hörsammade kallelsen och erlade min afgift i den tro, att det der skulle finnas något att lära för mig, och att det hufvudsakligen var *yrkesintressen*, som der förhandlades. Och det förekom verkligen också vid sammanträdet en disksussion i en yrkesfråga, hvilken diskussion var ganska intressant och varade 1 à 1½ timme. Men jag kom under fund med, att de styrande mästarne snart började att bli oroliga och vrida sig på sina stolar, och att ordföranden lyfte på klubban, såsom om något annat vore angelägnare än diskussionen i den föreliggande frågan. Jag, som var nykomling, förstod ej hvad det gälde, men så afslutades diskussionen helt hastigt; och innan jag visste ordet af, voro alla stolar placerade kring borden, och på hvarje bord sattes fram en kortlek och toddyglas. Så bade helt hastigt och lustigt denna förening af ifriga yrkesidkare, som nyss förut varit sysselsatta med diskussion, förvandlats till en utan tvifvel för dem behaglig sällskapsklubb, som dock befattade sig mycket litet med

yrkesangelägenheter. Det är till stor del med *sådana* sysselsättningar som man förnöter tiden, i stället för att förhandla om yrkesfrågor och använda tiden till ökande af yrkesinsigtarna. Om arbetsgifvaren *sjelf* toge mera del i arbetet och hade mer omsorg om arbetarne och deras undervisning, skulle förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare vara bättre, än det för närvarande är, och yrkesskickligheten kanske i någon mån befordras.

Men förhållandet är, att dessa fabriks- och handtverksföreningar i regeln bestå af större yrkesidkare, d. v. s. personer, som sällan eller aldrig *personligen* deltaga i yrkets skötande och som säkert aldrig skulle underkasta sig t. ex. den gamla patriarkaliska tidens sed, att mästaren i sin familj vid sitt bord bespisade de lärlingar, som han nu vill binda för fem år. Dertill hafva dessa arbetsgifvare allt för fina våningar och lefva allt för högt. Nej, »den gamla goda tiden» lär ej återkomma, åtminstone tviflar jag storligen derpå.

För öfrigt vill jag i likhet med herr Gustaf Ericsson säga, att jag för min del ej tror det vara något eftersträfvansvärdt att komma tillbaka till detta gamla gesäll- och verkstadslif, som då fördes.

Trots alla de olägenheter, som nu kunna vara rådande, tror jag nemligen, att vi dock i sedligt afseende stå *långt* öfver den »gamla goda tiden». Jag längtar ej efter den, och samma torde förhållandet vara med flertalet af arbetare och arbetsgifvare.

Man har under diskussionen visat hän på andra länder, men hvarför har man då glömt bort att tala om Amerika, England och de andra stora industricentra? Nej, det aktar man sig för, ty man vet, att Amerika är ett af de i industriellt afseende mest framstående land i världen, och att der ej finnes ett spår af lärlingstid. Der gäller det i stället för en arbetssökande att hafva verktyg och kunna intaga sin plats på verkstaden; och sköter han se'n blott det uppdrag han fått, så blir han mottagen och väl betalad. Kan han åter icke uppfylla dessa vilkor, blir han utmotad från verkstaden. I Amerika fäster man sig nemligen ej vid hvad den arbetssökande varit förut; och det händer därför äfven, att många *jordbruksarbetare*, som vid 20 eller 25 års ålder resa till Amerika, efter en tid träda in på en verkstad och der få plats, hvarefter de få lära sig att göra vissa speciella saker, som de sedan förtjena pengar på. Och hvartill skulle det då gagna att i Sverige uppfylla lång tid på att lära sig ett yrke? Hvad mig sjelf beträffar, har jag fått lära mig det jag kan i mitt yrke af en sådan handtverkare, som varit 6 år i Amerika, der han ej hade gjort något annat än att putsa symaskinslufvar. Men i den saken blef han så skicklig, att han förtjente 6 dollars om dagen. Det hände en gång, att arbetslönen nedsattes för hvarje dussin eller hundra, men han nådde en sådan skicklighet, att han fortfarande kom upp till samma aflöning som förut. Efter

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

6 års tid kom han hem med en ganska respektabel sparpennning och satte upp en verkstad. Men trots detta har jag ej träffat någon, som varit skickligare i sitt yrke än han. Han förde med sig hit amerikanska idéer och för arbetet lämpliga verktyg; och jag lärde mig af honom mer på *ett* år än under *alla* åren förut.

Jag tror, att just den fria *täflingen* skall drifva yrkena framåt, men på det sätt, att man mer och mer öfvergår från handtverken till fabriksindustrien, t. ex. genom ökad användande af arbetsmaskiner och genom sönderdelning af arbetet på det sättet, att hvarje arbetare blott får sin lilla speciella sak att utföra, så att han ej befattar sig med alla möjliga delar af yrket. Ett sådant arbetssätt befordrar i hög grad yrkesskickligheten. Jag skall be att i det hänseendet få hänvisa till *måleriyrket*, ty agitationen för den föreliggande frågan har utgått hufvudsakligen från idkarne af detta yrke. Måleriarbetet kan sönderdelas i en mängd olika fackarbeten, såsom först och främst vanlig slätstrykning, hvilket arbete en någorlunda normal person kan lära sig på några få månader. Men andra delar af arbetet åter, såsom utförande af ådring, marmorering etc. tangerar gränsen af *konstnärskap*, och det finnes personer, som aldrig någonsin få någon färdighet häri. Utvecklingen af detta yrke går nu i den riktningen, att *en* blott ådrar ek, *en annan* blott ådrar valnöt, *en tredje* endast sysselsätter sig med marmorering, och *en fjerde* hufvudsakligen med dekorerung o. s. v., så att hvar och en har sin specialitet.

Min åsigt i den föreliggande frågan är därför, att skola våra yrkesarbetare uppnå någon högre grad af skicklighet i sina fack, skola de förvärfva denna af *intresse* för sitt yrke och sitt lefnadskall, hvarför det ej torde tjæua något till att binda dem genom lärlingskontrakt. Jag ber därför få yrka rent afslag, ty jag anser, att en skrifvelse i den antydda riktningen är onödig och öfverflödig.

Herr Andersson från Malmö: Jag skall ej länge uppehålla kammarens tid, ehuru det naturligtvis kunde vara mycket att svara på hvad flere talare under diskussionen framhållit.

Hufvudskälet, hvarför jag begärde ordet, var, att flera invändningar gjorts mot den omredigering af och det tillägg till utskottets kläm, som jag föreslagit. Man har tolkat detta mitt förslag så, som jag skulle ha för afsigt att vilja införa en *oberänsad* tid för lärlingskontraktens giltighet. Jag vet ej, om jag på f. m., då jag hade ordet, uttalade mig så otydligt, att herrarne icke förstodo, att jag ville frångå det förslag, som innehålles i motionen — nemligen en bestämmelse om lärlingstid af 5 år —; men min mening var att uttala att, om regeringen efter förslagets granskning ville till Riksdagens bepröfvande framlägga ett lagförslag, som t. ex. stadgade en tid af 4 år för dessa kontrakt, skulle jag ej hafva något deremot. Det framgår således af detta

mitt uttalande, att jag ingalunda vill stadga en mer *utsträckt* kontraktstid, utan tvärtom — om det skulle låta sig göra — vill ytterligare *begränsa* de 5 åren. Jag vill ej, att herrarne härvidlag skola tro, att en sådan utsträckning skulle vara af mig på något sätt underförstådd.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

Här ha under dikussionen framkommit ett par saker, som jag ej kan underlåta att bemöta. Jag syftar dermed främst på den uppfattning, som gjort sig gällande hos flere af de uppträdande talarne, nemligen att motionärernas förslag skulle utnynna i en bestämmelse om särskildt *kompetensprof* för att kunna bli mästare. Jag uttalade mig äfven om denna fråga på f. m., men sade då, att jag ej på några vilkor ville vara med om en dylik bestämmelse. Det har *aldrig* varit min mening, att man skulle slå in på den bogen. Man bör därför låta detta vara detta! Låten pojkarne blott få en ordentlig undervisning och låten dem sedan få intyg om hvad de under studietiden inhemtat! Det är blott det, som jag velat.

Icke heller få herrarne tolka mitt yttrande så, att jag ville återgå till *skråtiden*. Hvad särskildt beträffar ett yttrande af herr Gustaf Ericsson, hvilken mycket starkt betonade olägenheterna af det gamla skråväsendet, så vill jag utbedja mig, att herrarne *icke* inlägga någon *annan* mening med vår framställning än den vi sjelfva åsyftat. Jag vill ej återgå till skråsystemet. För öfrigt, medan vi tala om den saken och om de gamla luffarne, som funnos på skråtiden, vill jag anmärka, att på den tiden ansågs det som en mycket stor merit för en gesäll, om han rest något, vare sig inom eller utom landet. Det var af denna anledning, som vi på den tiden hade så många luffare i landet. Det är för öfrigt en sak, som ej hör till den föreliggande frågan.

Vidare talade herr Berg om den der »slyngelåldern», som hvar och en måste genomgå. Jag talade på f. m. såsom min tanke, att en bestämmelse i förordningen om minderåriges användande i fabrik och handverk möjligen kunde hafva gifvit anledning till det vagabondlif, som många af våra unga pojkar nu för tiden föra. Jag menade på samma gång, att man genom en bestämmelse, som vore egnad att hålla pojkarne till mer ordning och skick, antagligen skulle kunna göra slut på detta missförhållande. Jag vill ej påstå, att detta ovilkorligen skulle lyckas, men man kunde dock hafva något hopp derom. Hvad mig sjelf beträffar, vill jag meddela herr Berg, att då jag var i läran, fick jag ej föra något dagdrifvarlif, utan måste stå 14 timmar i dygnet vid kasten, och det mädde jag ej illa af.

Det skulle äfven kunna vara åtskilligt att svara på herr Hahns anförande. Han uttalade, om jag fattade honom rätt, sitt ogillande af § 2 i förslaget till lärlingslag. Men jag vill deremot invända, att denna § 2 har *precis* samma ordalydelse som en mot-

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

(Forts.)

svarande § i den nu gällande förordningen. Således är det ej mot *motionärernas* förslag, som klandret bör riktas, utan vill man klandra den ifrågavarande bestämmelsen, så drabbar detta ogillande egentligen ett stadgande, som fins i den förordning, som för närvarande gäller.

Han talade vidare om förhållandena i Amerika, der man ej bryr sig om gesällprof och gesällbref. Efter något sådant frågas der aldrig, utan det enda man fäster afseende vid är, hvad den arbetssökande *kan*. Ja, det är saker, som jag känner till förut. Men jag vill blott fråga: skulle det nu vara så olämpligt att sträfva efter att våra svenska arbetare kunde förväfva sig sådana insigter, att de kunde komma i en bättre ställning, när de komma till Amerika? Jag åtminstone kan icke finna något ondt eller ofördelaktigt deri.

Herr Hahn nämnde äfven något om de vackra prof på yrkesskicklighet, som metallslöjdutställningen i industrialpalatset haft att uppvisa. Ja, deri har han ju rätt, och icke vill jag påstå, att yrkesskickligheten i vårt land gått tillbaka, utan det har tvärtom visat sig på många dylika utställningar, att yrkesfärdigheten tilltagit. Men hvad jag velat säga är, att yrkesskickligheten ej är så *allmän* bland våra arbetare, som den *kunde* och *skulle* bli, derigenom att lärlingarne längre hölles qvar vid vissa yrken under lärotiden. Jag kan ju ej neka till, att det nu för tiden förfärdigas ofantligt många vackra saker, och det på ett bättre sätt än förr, men enligt min åsigt skulle, som sagdt, yrkesskickligheten bli *allmännare* bland våra handverkare genom antagandet af detta förslag än nu är förhållandet.

Det har här äfven påståtts, att åtskilliga *brister* skulle vidlåda det föreliggande förslaget, som är detsamma som det, hvilket antogs vid Norrköpings-mötet. I synnerhet var det herr Nilsson, som framhöll detta. Ja, det är ju klart, att ett sådant förslag, som uppsatts af komiterade, ej är *fullkomligt*, utan det fins brister deri. Men det är ju ej heller meningen att nu *definitivt* antaga detta förslag, utan afsigten är att genom skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af ett förslag i liknande riktning. De möjliga bristfälligheterna blir det då Kongl. Maj:ts sak att afhjälpa, och de nödiga rättelserna härvidlag komma naturligtvis att iakttagas i det förslag, som skulle komma att för Riksdagen framläggas.

Till sist vill jag säga, att jag skulle kunna känna mig i hög grad frestad att svara på det bombastiska och hänsynslösa anförandet af herr Hedin, men jag vill ej göra det, i synnerhet då det gick in på personligheter. Jag skall blott be att till protokollet få *tacka* herr Hedin för hans uppträdande, ty derigenom har han, enligt mitt förmenande, mer *gagnat* än skadat den sak jag förfäktar.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman! Mine herrar! Vore det så, att de olägenheter, som för närvarande vidlåda handtverkerierna skulle kunna — såsom den ärade motionären på förmiddagen påstod — afhjelpas genom antagande af en lagbestämmelse i det syfte, som motionen utvisar, skulle jag alls ej tveka att med min röst bidraga till antagandet af skrifvelseförslaget. Men jag får bekänna, att jag tror, att dessa olägenheter *icke* på något vilkor kunna afhjelpas genom en sådan lag. Och det förefaller mig egendomligt, att Riksdagen skulle motivera en skrifvelse med sådana skäl, som i motionen finnas anförda. Jag tillåter mig äfven påpeka, att jag anser ett af de skäl, som både i motionen och här i kammaren anförts, *icke* vara af någon betydelse, nemligen det skälet, att det vore önskligt att få tillbaka den »gamla goda», s. k. »*patriarkaliska*» tiden. Ja, kunde detta ske genom införande af en sådan lagstiftning som den föreslagna, skulle jag icke ha något emot det heller; men jag ber dock att få säga, att ännu har jag ej hört någon af de uppträdande talarne förebringa några *verkliga* bevis för, att denna tid skulle vara så god. Det, som blifvit sagt om denna tid, har tvärtom varit egnadt att visa, att den i vissa afseenden var ond. Jag vill äfven såsom min uppfattning uttala — det kan hända, att jag står ensam om en sådan uppfattning, men jag gör det ändå — att, om motionärernas förslag skulle gå igenom, vi då skulle få en lag, som komme att i hög grad begränsa den frihet, hvarmed man nu i allmänhet är van. Och jag fruktar, att handtverket till följd deraf skulle bli alldeles *utan* arbetare. Här råder ju för närvarande ingen brist på dylika arbetare och på arbetstillfällen, men jag tror ej, att många skulle vara hågade att binda sig på ett sådant sätt, som här föreslagits, ty ej äro väl handtverken och deras utövande så lockande *numera*, att man därför skulle underkasta sig ett dylikt tvång. Dessa yrken ha ju att strida med en dödande konkurrens, och om det föreliggande förslaget skulle antagas, torde personer vid val af lefnadsyrke anse det fördelaktigare att vända sig till *fabrikerna*.

Om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.
(Forts.)

Till slut skall jag — med anledning af talet om, att det nu i vissa afseenden är sämre ställt inom handtverken än före 1864 — be att få uttala en protest mot det påståendet, nemligen om det är allvarligt menadt, att det försämrade tillståndet *uteslutande* skulle bero på fel hos de underordnade, arbetarne och lärlingarne. Är det verkligen förhållandet, att tillståndet nu är sämre, tror jag rättvisan fordra att låta *begge* parterna få uppbära sin beskärda del af skulden till detta förhållande. Jag vill för öfrigt ej godkänna ett sådant påstående, ty jag tror ej, att det är sämre ställt nu, vare sig inom landtmannacorpsen, eller inom handtverks-corpsen, utan att tvärtom förhållandet mellan husbönder och lärlingar *förbättrats* under senare tider. Ett gammalt ordspråk säger ju äfven: sådan herre, sådan dräng.

Om utarbetande och framläggande af förslag till läringslag.

(Forts.)

Med afseende på utskottets förslag, som nu tyckes ha utsigt att gå igenom, skall jag be att få tillkännagifva, att jag *icke* kan rösta för detsamma, af det enkla skälet, att de läringar, som önska det, för närvarande ha frihet att aflägga prof. Och är det en lärning, som verkligen *vill* uppnå skicklighet i sitt yrke och har en god husbonde, så springer han ej ifrån honom, förrän han lärt sig så mycket, att han kan utöfva yrket på egen hand.

Af det anförda torde framgå, att, i fall kammaren bifaller utskottets hemställan, jag ej vill vara delaktig i ett sådant beslut. Jag yrkar därför afslag på såväl motionen och utskottets hemställan som å alla öfriga under diskussionen framkomna förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till det af herr Andersson från Malmö under diskussionen framställda förslag; 3:o bifall till herr Alsterlunds förslag; och 4:o afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen gaf propositioner å hvart och ett af dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Som votering likväl begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg rent afslag, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Emellertid åskades votering jemväl beträffande kontrapositionen; och blef i följd häraf, och sedan till kontraposition i denna votering antagits bifall till herr Anderssons från Malmö särskilda förslag, nu först uppsatt, justerad, och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15 antager yrkandet om afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till det af herr Andersson från Malmö under diskussionen framställda förslag.

I den omröstning, som anställdes enligt denna voteringsproposition, afgåfvos 104 ja-röster och 63 nej-röster; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott hemstält i förevarande utlåtande n:o 15, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställen som den i ämnet väckta motionen.

Hufvudvoteringen visade 86 ja mot 82 nej; varande alltså utskottets hemställen af kammaren bifallen; och skulle jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 2.

Härefter föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag angående inrättande af ett statslotteri. *Angående inrättande af ett statslotteri.*

I berörda inom Andra Kammaren väckta motion, n:o 160, hade herr *J. A. Sjö* föreslagit: »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för nästkommande Riksdag framlägga förslag till sådan ändring uti kongl. förordningen den 6 augusti 1881, angående förbud emot lotterier m. m., att ett statslotteri måtte inom riket inrättas».

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte för-
anleda någon kammarens åtgärd.

I fråga härom anförde:

Herr Petersson i Runtorp. Då jag icke ser motionären närvarande här i kammaren, har jag begärt ordet för att säga några ord i frågan. Jag vill dock icke nu yttra mig om det orätta eller skadliga i att hafva ett statslotteri. Jag har emellertid fäst mig vid det egendomliga sammanträffandet, att Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott fått till sig hänvisadt de två motioner, som omhandlas i utskottets nu föreliggande utlåtanden n:o 16 och det nästföljande n:o 17. Det synes mig, som om just dessa två motioner också bort behandlas i ett sammanhang, och då hade säkerligen utskottet kommit till ett annat resultat, än det gjort.

Hvad nu angår frågan om inrättande af ett statslotteri, så har motionären icke uppgifvit något särskildt ändamål, hvartill

Angående
inrättande af
ett statslotteri
(Forts.)

behållningen på detta lotteri skulle användas; och ehuru jag icke anser, att ett statslotteri är någonting så farligt, som mången vill göra det till, bör det dock afse något särskildt, allmännyttigt ändamål. Så har också varit förhållandet med de lotterier eller premieobligationslån — om man vill kalla dessa för lotterier; något som jag icke anser dem vara — hvilka hos oss inrättats.

Såsom jag nyss nämnde, anser jag, att den nu ifrågavarande motionen sammanhänger med herr Ekströmers motion om jordbrukskreditens upphjelpande. Hos mig har nemligen uppstått den tanken, att dessa begge frågor skulle kunna lösas derigenom, att hypoteksföreningarne finge rätt att utgifva premieobligationer till så stort nominelt belopp som det, hvarpå de nu äro på balans, i följd deraf att de få betala för hög ränta och provision på sina lån, hvilka upptagits under en ogynsam tid. Derigenom måste dessa hypoteksföreningar också låta jordbrukarne erlægga hög ränta på sina lån. I flera motioner vid denna riksdag har begärts, att staten måtte träda emellan och hjälpa jordbrukarne på något sätt, så att de komme ifrån dessa höga räntor. Detta tror jag dock icke kan gå för sig, utan jordbrukarne få nog sjelfva betala hvad de förbundit sig till. Enda sättet vore, att hypoteksföreningarne finge utgifva premieobligationer till täckande af sin brist, ty derigenom kunde jordbrukarne hjälpas, utan att staten behöfde släppa till ett enda öre.

Nu kan man visserligen säga, att de, som gått in på dessa kontrakt med hypoteksföreningarne, få skylla sig sjelfva och betala. Ja, detta är nog sant! Men jordbrukarne skulle nog icke få någon oskäligen vinst af ett sådant arrangement, som jag åsyftar, utan endast beredas en väl behöflig lättnad, derigenom att hypoteksföreningarne komme i samma ställning, som alla andra penningeinrättningar, att kunna hålla räntan lika låg som dessa. Staten har ju redan föregått med exempel i detta hänseende, då den lönat tillstånd till teaterobligationslånet. Detta anser jag, såsom sagdt, icke heller vara något som verkar till skada för kropp eller själ. Man håller ju nu äfven på med att inrätta ett lotteri till förmån för industriutställningen i Stockholm. Huruvida detta lotteri kan blifva skadligt i moraliskt hänseende, det vill jag nu icke yttra mig om. Men att utgifva premieobligationer för att hjälpa hypoteksföreningarne att komma i en bättre ställning, än de nu äro, det kan icke vara annat än nyttigt.

Då man emellertid icke gerna kan på grund af herr Sjöns förevarande motion framställa ett yrkande i detta syfte, skulle jag för min del önska, att motionen återförvisades till utskottet, för att det skulle taga mitt förslag i öfvervägande. Lämpligast torde det väl vara att i en skrifvelse till Kongl. Maj:t, begära en utredning af frågan. Skulle utskottet emellertid icke på grund af denna motion kunna göra en dylik hemställan, kunde ju motionären väcka en ny motion, som vore i det skick, att den kunde bifallas.

Derigenom finge man denna fråga löst. Jag tror, såsom sagdt, att mitt förslag är värdt att tagas i öfvervägande, och jag skall därför också tillåta mig yrka återremiss på det nu föreliggande utlåtandet.

*Angående
inrättande af
ett statslotteri.*

(Forts.)

Herr Zotterman. Det är med anledning af herr Nils Peterssens yttrande, jag begärt ordet.

Han yrkade återremiss, för att utskottet skulle blifva i tillfälle att ställa denna fråga i samband med den i nästa betänkande förekommande frågan om jordbrukskreditens upphjelpande. Det förefaller mig, som om denna senare fråga alls icke hör till den nu föreliggande, utan är en fråga för sig. Jag hade väntat, att herr Petersson skulle hafva yrkat afslag på utskottets afstyrkande utlåtande och bifall till motionen om inrättande af ett statslotteri, men han har icke gjort detta, utan endast yrkat på återremiss, under förutsättning att denna fråga sattes i samband med förslaget om jordbrukskreditens upphjelpande. Jag borde under sådant förhållande endast yrka bifall till utskottets förslag, men jag anser mig dock böra något ingå i sakbevisning. Kammaren har för icke så många dagar sedan afgjort två motioner i jordbrukskreditsfrågan i en sådan riktning, att den åtminstone icke vid denna riksdag torde återkomma på sätt nu tillämnas.

Hvad den nu föreliggande frågan beträffar, har utskottet så väl motiverat sitt afstyrkande, att jag endast behöfver hänvisa till utskottsbetänkandet. Jag vill blott erinra derom, att det endast funnits två lotterier, af hvilka staten haft någon inkomst, nemligen det 1727 åt kaptenen Rosenmüller beviljade och det år 1771 inrättade, allmänt kända nummerlotteriet. Det förra upphäfdes redan 1739 på Rikets Ständers särskilda begäran och det senare slopades genom en kongl. förordning 1841 också på Rikets Ständers yrkande. Sedermera hafva vid riksdagarne 1834—35, 1840—41 och fyra gånger derefter, eller åren 1868, 1873, 1888 och 1889, förslag framkommit om inrättande af ett statslotteri, men Riksdagen har alla dessa sex gånger sagt nej dertill. Och då motionären icke kunnat lägga några nya skäl till dem, som vid föregående tillfällen anförts och hvilka alltid af Riksdagen på ett öfvertygande sätt tillbakavisats, vore det egendomligt, om vi nu nionde gången skulle frångå föregående Riksdagars beslut och bifalla motionen. Vill herr N. Petersson ha sin mening fram, torde han ha att göra sådant yrkande i särskild motion.

Jag anhåller för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Runtorp: Jag medgifver, att utskottet icke på grund af denna motion kunnat göra någon hemställan i den af mig antydda riktningen. Hvad beträffar betänkandet n:o 17, har Riksdagen icke afgjort den deri afhandlade frågan.

*Angående
inrättande af
ettstatslotteri.*
(Forts.)

Det var hr Lundells motion, som afgjordes, men herr Ekströmers återstår, och jag förmodar, att, om motionärerna vore tillstädas, de skulle väcka en ny motion om ett premieobligationslån för hypoteksföreningarne, och detta är icke något statslotteri. När Riksdagen godkänt teaterpremieobligationslån, så borde väl Riksdagen också kunna acceptera ett premieobligationslån för jordbrukskreditens upphjelpande.

Jag yrkar därför fortfarande återremiss, för att denna fråga må kunna hållas öppen.

Herr Ahrenberg: Jag får säga, att jag för min del icke är tilltalad af något förslag om inrättande af ett statslotteri, emedan jag anser, att hvad staten i ett fall möjligen kan vinna det förlorar den i stället genom den skada, som den allmänna moralen tillskyndas af ett sådant lotteri. Det vore ingen vinst att få penninglotterierna närmare; tvärtom, ju längre bort, desto bättre. Jag tror för öfrigt icke, att jordbruket skulle kunna upphjelpas genom ett premieobligationslån. Anlitandet af en dylik utväg skulle icke heller bidra att öka statens anseende, och det är väl ändå något skäl att vara angelägen derom.

På sid. 5 i utskottets betänkande omtalas, att Kongl. Maj:t den 18 juni 1772 uppå Rikets Ständers tillstyrkande »utfärdade förbud mot alla lotterier till enskild förmån, hvarest de helst kunde inrättas och hållas, vid vite af 400 daler s:mt, och stadgades derjemte, att den eller de, som antingen hos Kongl. Maj:t eller Rikets Ständer vågade derom göra ansökning, skulle böta 2,000 daler s:mt». Ja, dessa frågor hafva verkligen idislats så många gånger, att jag hoppas den tid snart skall komma, då de bestämda böterna tillämpas för hvarje förslag, som framkommer i den rigtningen.

Herr Petersson i Boestad: Utskottet har så fullständigt och väl motiverat sitt afslag å den föreliggande motionen, att jag endast vill yrka bifall till dess hemställan.

Det var icke någon lycklig tid för vårt land och folk, då nummerlotteriet och kronobrännerierna inrättades. Lotterier äro icke något statsändamål.

Jag yrkar afslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17, i anledning af väckt motion om

skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i fråga om jordbrukskreditens upphjelpande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 4.

Likaledes bifölls konstitutionsutskottets härefter föredragna memorial n:o 10, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af utskottets utlåtande n:o 4, rörande väckta motioner om ändring af § 52 regeringsformen och § 33 riksdagsordningen.

§ 5.

Till handläggning företogs konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Om införande af öppen omröstning i riksdagens kamrar.

Motionären, herr *A. W. Nilson* från Lidköping hade i sin berörda motion, n:o 163, inom Andra Kammaren föreslagit, att nedannämnda tre paragrafer i nu gällande riksdagsordning måtte erhålla följande förändrade lydelse:

§ 60.

När ärende — — — — — derom tillåtas.

Omröstning skall ske öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, der blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en särskild dertill afsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

Eller alternativt:

När ärende — — — — — derom tillåtas.

Omröstning skall ske öppet och sålunda, att de ja-röstande resa sig upp från sina platser och de nej-röstande förblifva sittande. Visar sig dervid skillnaden i röster så ringa, att talmannen förklarar sig ej kunna med visshet afgöra, huruvida ja eller nej är öfvervägande, eller begär någon af kammarens ledamöter ny omröstning, skall sådan ske medelst namnupprop. Befinnes dervid i mål, der blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägga talmannen i en särskild dertill afsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

I de fall, 65 § omförmäler, verkställes omröstning endast medelst namnupprop.

Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

§ 65.

När i fråga — — — — — Riksdagens beslut.

Om vid sammanräkning af de afgifna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägge Andra Kammarens talman i en särskild dertill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af Andra Kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 75.

Vid alla val, hvilka alltid skola ske med slutna sedlar, iakttages — — — — — erfordras.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservationer anmälts:

af herrar *Nilson* från Lidköping och *Elowsson*, hvilka inom utskottet uttalat den mening, att utskottet skulle hemställa:

att Riksdagen måtte såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen:

§ 60.

När ärende — — — — — derom tillåtas.

Omröstning skall ske öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, der blott enkel pluralitet erfordras, de afgifna rösterna lika delade, nedlägge talmannen i en dertill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 65.

När i fråga — — — — — Riksdagens beslut.

Om vid sammanräkning af de afgifna rösterna dessa befinnas lika delade, nedlägge Andra Kammarens talman i en dertill afsedd rösterna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt hvar för sig slutna och hoprullade, och afgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en af Andra Kammarens ledamöter på anmodan af talmannen ur rösturnan upptager.

§ 75.

Vid alla val, hvilka alltid skola ske med slutna sedlar, iakttages — — — — — erfordras;

af herrar *Olsson* i Maglehult och *Norman*, hvilka instämt med herrar *Nilsson* och *Elowsson*;

samt af herrar *Gyllensvärd* och *Johnsson* i Bollnäs mot utskottets motivering.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Nilson från Lidköping: Genom Första Kammarens redan fattade beslut har frågan om införandet af öppen omröstning i Riksdagens kamrar äfven denna gång fallit. Ehuru ett motsatt beslut i Andra Kammaren således ej kan blifva annat än en opinionsyttring, har dock äfven denna såsom sådan sin stora betydelse och skall helt visst bidraga att bringa frågan ett litet steg närmare sin slutliga lösning. Jag vågar därför hysa den förhoppningen, att denna kammare nu skall fasthålla vid sin senast uttalade mening, då vid 1891 års riksdag det öppna omröstningssättet vann kammarens godkännande med en ingalunda ringa majoritet.

I utskottets sedan gammalt kända motivering för afslag å det nu åter väckta förslaget rörande öppen omröstning göres det uttalande, att frågan bör bedömas förnämligast ur synpunkten af dess praktiska gagn för det allmänna. Deri vill jag ge utskottet rätt. Ty då alla äro ense om det öppna omröstningssättets företräde ur teoretisk synpunkt, är det ju endast sakens praktiska olägenheter å ena sidan och fördelarne å den andra, hvilka böra vägas mot hvarandra, och man skall då finna, åt hvilket håll vågskålen lutar.

Utskottet yttrar derefter: »Företräde torde då böra tillerkännas det nu stadgade omröstningssättet, som i vida högre grad än det föreslagna gjorde det möjligt för en representant att, oberoende af hvarje påtryckning, som i mera grannliga och ömtåliga frågor kunde tänkas inverka på en i allmänhet sjelfständig man, fatta sitt beslut endast på grund af sin öfvertygelse.» Detta resonnement är något dunkelt, ty det uttalas icke med tydliga ord, hvad slags påtryckning utskottet här syftar på. Påtryckning kan nemligen representanten ju vara utsatt för från mer än ett håll. Den kan komma från hans kommittenter, men det finnes nog äfven andra, hvilkas påtryckningar måhända äro för honom vida svårare att alltid stå emot, påtryckningar från högt stående personer och från partiledare och andra inom Riksdagen. Påtagligen är det emellertid endast mot påtryckningar från det förstnämnda hållet, kommittenterna, utskottet och dess medhållare anse det opportunt, att representanten erhåller skydd, och de inse nog, att detta bäst vinnes genom bibehållande af det slutna omröstningssättet. Ty detsamma erbjuder större utsigter till framgång åt de bearbetningar i det tysta, som historien genom otaliga exempel visar oss i förra tider hafva varit så vanliga uti svenska Riksdagen och väl icke äro så alldeles sällsynta ännu i våra dagar. För dessa förhållanden tyckes utskottet emellertid helt och

*Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.*
(Forts.)

hållet hafva blundat; men det är just mot dem, ett korrektiv framför allt behöfves, och det lider intet tvifvel, att i sådant hänseende införandet af öppen omröstning i Riksdagens kamrar skulle visa sig vara af stort praktiskt gagn för det allmänna.

Uti utskottets motivering läses vidare: »Hvad som till stöd för den öppna omröstningen åberopats från förhållandet inom utländska nationalrepresentationer, kunde först då tillerkännas någon egentlig vigt, om det ådagalades, att den främmande plägseden med fördel låte tillämpa sig på våra förhållanden. Jag frågar nu: Äro våra förhållanden verkligen så egendomliga och säregna, att ett omröstningssätt, som med fördel användes uti, jag tror, hvarenda utländsk nationalrepresentation, icke skulle vara lämpligt äfven hos oss? Sjelfva statsförfattningarna måste naturligtvis vara lämpade efter olika nationers och staters karakter och skaplynne, men jag tror icke, att utskottet skall kunna anfiva ett enda rimligt skäl, hvarför vi i fråga om sättet för frågors afgörande genom votering skulle behöfva skilja oss från alla andra nationer. Man kan svara, att bruket hos oss är häfdvunnet; men deraf följer icke, att det äfven är godt och tidsenligt.

Visserligen hör man från reformens motståndare uppgifvas, att belåtenheten med det öppna omröstningssättet just icke skulle vara så stor öfverallt i de länder, der det användes. Ja, jag tviflar icke på, att de hört dylika yttranden från utlänningars läppar, och att de hafva påträffat en och annan själsfrände från främmande länder, hvilken gerna önskade, att omröstningen der finge tillgå så, som nu sker hos oss. Men deremot tviflar jag högligen på, att en sådan önskan der vore mera allmän, ty i sådant fall skulle man väl ock hafva hört, att förslag om den öppna omröstningens utbytande mot den slutna på allvar varit å bane och äfven hade utsigt till framgång.

Utskottet säger vidare, att det i allt fall icke visat sig, att det hos oss begagnade omröstningssättet medfört några olägenheter. Är det då icke olägenhet nog, att detsamma underhåller och befrämjar hemlighetsmakeriet och intrigspelet inom Riksdagen? Jag skulle dessutom lätt kunna framlägga exempel på en del olägenheter, som detta omröstningssätt i praktiken företett vid olika tillfällen, men jag skall icke trötta kammaren dermed, då här nu icke göres oss mer vittne behof.

Jag tror mig nu hafva i min ringa mån gendrifvit de hufvudsakliga skäl, utskottet funnit sig böra mera öppet åberopa såsom stöd för sin afstyrkande hemställan, och jag tror mig hafva visat, att äfven ur synpunkten af sakens praktiska gagn för det allmänna det öppna omröstningssättet vida är att föredraga framför det slutna.

Man har ock velat försvara det slutna omröstningssättet dermed, att människorna här i ofullkomlighetens verld icke äro några

ideal — dessa ord faldes under motionens behandling i utskottet — hvarför man måste taga dem sådana de äro och alltså icke heller ställa högre fordringar på en representants sjelfständighet i åsigtter och fasthet i karakteren än af vanliga svaga dödlige skäligen kan begäras. Med blicken fästad härpå borde man, sades det, beträffande den förevarande frågan därför icke klandra, utan tvärtom finna det nödvändigt, att man söker åt representanten bevara det skydd mot yttre påtryckning, som han nu har i den slutna omröstningen. Ja väl! Jag vet nog, att man härutinnan liksom i så mycket annat måste räkna med den mensklige svagheten; men all uppfostran i lifvet har ju till syfte att göra menskligheten allt bättre och bättre, om ock fullkomlighetens mål alltid förblir oupphinneligt här i tiden. Och i denna ädla sträfvan höfves det icke Riksdagen att stå tillbaka, då det gäller att söka höja nivån för de mäns sjelfständighet och karaktersfasthet, som inneha det hedrande och ansvarsfulla förtroendet att vara hela det svenska folkets representanter.

Då jag hyser den djupa och varma öfvertygelsen, att det öppna omröstningssättet har en icke ringa uppfostrande betydelse och förmår kraftigt bidraga till skapande af politiska karakterer, och då jag således anser den af mig föreslagna grundlagsändringen både nödig och nyttig, så ber jag, herr talman, att på grund af dessa och öfriga i motionen anförda skäl, hvilka jag ej anser nödigt nu åter upprepa, få yrka afslag å utskottets utlåtande och bifall till den af mig och herr Elowson afgifna reservation, och jag gör det under förhoppning att deri vinna understöd af denna kammare, hvars flertal gaf sitt bifall till det hufvudsakligen liknande förslag i samma syfte, som senast förelåg vid 1891 års riksdag.

Herr Ljungman: Gent emot hvad den siste talaren anförde, skall jag be att få anförda några få ord.

Han åberopade sig på en diskussion i utskottet. Jag anser det i allmänhet föga lämpligt att i kamrarne vidröra, hvad i utskottet egt rum, för så vidt det icke förekommer i sjelfva utlåtandet. Men gör man det, skall man åtminstone citera ärligt hvad som förhandlats der och icke tillägga saker ur egen fantasi. Motionären borde icke hänvisa till den historiska erfarenheten. Att svenska Riksdagen har slutet omröstning, det hafva vi erfarenheten från frihetstiden att tacka för. Den öppna omröstning, man då hade, ledde till det olidligaste partityranni, så att, när den slutna omröstningen en gång infördes, den helsades med glädje och tillfredsställelse. Och vi behöfva endast gå till vårt grannland Norge för att finna, att det är den öppna omröstningen, som i väsentlig mån är skulden till, att partiskilnaden der är starkare än här och att verklig partityranniet gått längre

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. (Forts.)

än det gerna kan ifrågakomma hos oss, så länge vi hafva slutet omröstning.

Han yttrade, att den öppna omröstningen framkallar själfständiga karakterer. Jag betviflar det, och jag tror, att erfarenheten visar just raka motsatsen. Ty det är ju gifvet, att, när starkt partiväsen utbildat sig, just den öppna omröstningen allt för ofta framkallar en omröstning »efter kommando». Men vore det nu så, att den öppna omröstningen skapade starka karakterer, hvarför då icke tillämpa den allt igenom? Hvarför då icke äfven välja riksdagsmän med öppen omröstning? Vi få väl unna äfven valmännen »starka karakterer». Motionen är visserligen icke heller så uteslutande liberal, som man skulle kunna föreställa sig. Den väcktes i Första Kammaren många år innan den väcktes i Andra Kammaren, och den väcktes i Första Kammarerna af den bekante bankdirektören André Oscar Wallenberg, naturligtvis ur partihänsyn och ur högerhänsyn. Ty det kan ju vara ganska bra, när man står i ett mäktigt parti, att kunna hålla reda på dem, som höra dit. Jag behöfver icke säga, att, om vi finge den öppna omröstningen här, den skulle användas för åtskilliga agitationer af mindre lämplig art, och att den öppna omröstningen skulle vara synnerligen välkommen för dem, som vilja utöfva ett slags *öfvervalmanskap* här ifrån hufvudstaden och lägga sig i riksdagsmannavalen litet hvarstades. Men å andra sidan, äfven om det för sådana sträfvanen skulle vara lämpligt, anser jag, att det icke vore fördelaktigt för utvecklingen af vårt politiska lif, utan snarare tvärtom. Det goda förhållande, hvilket bör existera, är det, att valmännen välja riksdagsmän, för hvilkas karakter och åsichter de hysa förtroende, och att dessa personer utan starkare påtryckning här få fritt utöfva sitt riksdagsmannakall. Detta är det rätta. Det är öfverensstämmande med 2:dra momentet i 1 § riksdagsordningen, och jag tror, att vilja vi verkligen hålla den bestämmelsen i helgd, böra vi hafva slutet och icke öppen omröstning.

Jag vill vidare påpeka, att man i väl de flesta af de länder, der öppen omröstning eger rum, har vid sidan af bestämmelsen derom en bestämmelse, som bjuder, att ett gifvet antal af en kammares ledamöter har rätt att fordra slutet omröstning. Och dessutom vill jag framhålla, att i viss mån är omröstningen öppen äfven hos oss. När talmannen först framställer proposition, ropas ja och nej högt. Det är först, när någon begär votering, som man tillgriper den slutna sedeln. Hemlighetsmakeriet är således icke så farligt, som man föreställer sig; snarare tvärtom.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Vahlin: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid. Jag har begärt ordet egentligen därför, att jag icke blifvit

antecknad som reservant mot utskottets beslut, ehuru jag inom utskottet såväl talat som röstat för motionärens förslag.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.

(Forts.)

Då jag nu emellertid har ordet, skall jag påminna om något, som en gång hände i den största af de städer, jag representerar. Det var för kanske ett tjugotal år sedan, som der för första gången utlystes ett allmänt valmöte. En person föreslogs till kandidat och antogs enhälligt af mötet. Men det fans bland de kanske flera hundra deltagarne i mötet ett par radikala personer, som vågade framställa en höflig förfrågan, om icke den föreslagne kandidaten skulle vilja uttala sina åsikter i några af de viktigaste frågor, som då stodo på dagordningen. Denna framställning ansågs som högst ogrannlaga och afslogs af mötet enhälligt, med undantag af dessa två personers röster, af hvilka jag var den ene. Jag antager, att för omkring 20 år tillbaka var förhållandet detsamma på de flesta ställen. Man ansåg det, som sagdt, ogrannlaga att framställa ens en förfrågan om hvilka åsikter riksdagsmännen hade. Den person, som i detta fall föreslagits till riksdagsman, var en hygglig karl, en duglig tjänsteman och en glad sällskapsbroder, och det ansågs vara fullt tillräckligt, fastän man icke visste mera om honom.

Så förhöll det sig då; nu är förhållandet helt och hållet ett annat. Jag tror knappast, att till denna kammare kommer någon enda representant, som icke nödgats på valmöten och eljest uttala sina åsikter i de viktigaste af de frågor, som stå på dagordningen. En mycket betydande förändring har således inträdt i den allmänna opinionen. Jag tror äfven i detta fall, såsom jag i en föregående fråga framhållit, att, då den allmänna meningen så bestämdt har förändrats, denna ändring äfven bör vinna erkännande i grundlagen. När man öppet på valmöten i hemorten uttalar sina åsikter, öfverensstämmer det också dermed att öppet angifva dem här. Då förhållandet var ett motsatt i hemorten, kunde man också bibehålla den hemliga omröstningen här.

Jag skall icke tillägga något vidare till motionens försvar. Jag anser, att såväl i motionen som i hvad motionären här yttrat tillräckliga skäl äro anförda. Jag vill sluta med den önskan, att kammaren icke måtte uttala ett så nedsättande omdöme om sina ledamöters karakter, som enligt min åsigt skulle ligga i ett afslag å motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som af herrar Nilson och Elowson bifogats utskottets betänkande.

Häruti instämde herrar *Schönbeck*, *Norman*, *Eklund* från Stockholm, *Hahn* och *Ola Bosson Olsson*.

Herr Thestrup: För min del ber jag att få säga, att det göres behof af mera vittne och bevisning, än den förste talaren

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

förelagt, för att öfvertyga mig om gagneligheten af en reform i det afseende, som här är i fråga, en reform, som jag i sjelfva verket alls icke anser vara någon sådan. Jag har icke kunnat finna förut och kan icke heller finna nu, att ett förslag i den rigtning, som reservanternas framställning innefattar, är af den beskaffenhet, att dess genomförande kan anses vara högst nödigt och högst nyttigt; och då jag för min del i likhet med den andre talaren i ordningen hyser den åsigten, att representanternas fria och af partihänsyn obundna sjelfbestämningssätt att efter bästa öfvertygelse besluta i hvarje föreliggande fråga genom en förändring i detta afseende icke allenast icke skulle befrämjas, utan i väsentlig mån förtryckas, ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förevarande betänkande.

Herr Bergström: Herr talman! Jag kan till en början icke annat än uttrycka min förvåning öfver att en person, som borde vara så bevandrad i dylika ting som konstitutionsutskottets vice ordförande, kan draga upp en parallel mellan krafvet på öppen omröstning för ledamöterna af representationen och det af honom nu uppställda krafvet på öppen omröstning vid val af ledamöter i representationen.

Konstitutionsutskottets vice ordförande har här erinrat, att, då denna fråga i början af det nya riksdagsskicket flera gånger bragtes å bane, motionären var en dåvarande ledamot af Första Kammaren, herr Wallenberg, och han drog deraf den slutsatsen, att motionen hade tillkommit uti konservativt och magtlystet syfte. Om nu herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet erinrar sig, att han i år kan fira tioårsminnet af att han som medlem af konstitutionsutskottet principiellt gillat en likartad motion, månne konstitutionsutskottets vice ordförande anser, att han utvecklat sig i frisinnad rigtning, då han icke längre står på denna ståndpunkt?

De hufvudsakliga skäl, som af konstitutionsutskottet blifvit anförda mot öppen omröstning, äro följande tre.

Det första är det, att en representant i händelse af öppen omröstning skulle vara mera utsatt för påtryckningar. Jag tillåter mig att betvifla, att dessa påtryckningar skulle blifva farligare för statskassan och för representanternas karakterer än de påtryckningar, som under nuvarande förhållanden ofta kunna förekomma och på hvilka vi sannerligen hafva ganska tydliga bevis uti omröstningssiffrorna vid gemensamma voteringar i jemförelse med omröstningssiffrorna derförinnan vid behandlingen i kamrarne.

Det andra skälet mot öppen omröstning skulle ligga deri, att detta omröstningssätt vore mera tidsödande för representationen, i ty att representanterna då nödgades mer än eljest motivera sin hållning i de särskilda frågorna. Jag har en alldeles motsatt

uppfattning. Jag tror, att, i händelse vi finge öppen omröstning, månget anförande skulle uteblifva, som nu tillkommer endast och allenast därför att representanterna vilja tillkännagifva sin mening. Det är ju ofta fallet, att man här på förband kan säga, att det ingenting tjenar till att vidare diskutera en viss fråga, då utgången redan vore gifven. Då sådana frågor förekomme under det öppna omröstningssättet, skulle det naturligtvis ställa sig så, att det egentligen blefve endast ett par hufvudtalare, en från vardera sidan, och att sedermera de öfriga representanterna genom den öppna voteringen tillkännagåfve, hvar de stode.

Det tredje skälet, som konstitutionsutskottet angifvit, är det, att vårt gamla omröstningssätt icke medfört några olägenheter. — Ja, med afseende derå skall jag tillåta mig att öfverlemnafva ordet till en man med längre och intimare riksdagsmannafarenhet, än jag kan hafva, en man, hvars yttrande i en annan fråga jag tillät mig att citera i förmiddags. Då denna fråga senast, år 1891, var före i Andra Kammaren, uttalade han dessa ord: »ju mera man fått erfarenhet om, huru frågorna inom Riksdagen behandlas och afgöras, desto mera har det blifvit klart för mig, att en förändring måste ske i den rigtning, motionären påyrkat. Det är enligt min tanke icke möjligt att en längre tid fortgå på detta sätt, utan man måste låta sina valmän och Riksdagen veta, huru man röstar i hvarje fråga.»

Jag anser liksom den talaren, att det är nödvändigt att här få en ändring till stånd. Och jag vill hoppas, att de ledamöter utaf Andra Kammaren, som nyligen hafva med sina röster medverkat till att vi här i landet fått lifsmedelstullar till två à tredubbla beloppet mot förut, att de, som i dag röstat mot hvarje, äfven den minsta poliutiska rösträttsreform, och att de, som redan hafva medverkat och inom kort komma att ytterligare medverka till att den fråga, som vid denna riksdag kanske framför alla andra intresserar de rösträttslösa arbetarne i vårt land, nemligen arbetarepensioneringslagen, går all verdens väg, — jag vill hoppas, säger jag, att dessa ledamöter i Andra Kammaren nu i dag skola gifva sina röster åt föreliggande motion och derigenom visa, att de äro karlar för sin hatt, visa, att de samt och synnerligen våga och vilja öppet och ärligt införa hela landet säga sin mening.

Herr talman! Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till herrar Nilsons och Elowsons reservation.

Herrar *Berg* och *Gustaf Ericsson* från Stockholm instämde häruti.

Herr *Broström*: Då jag deltagit i utskottets behandling af föreliggande fråga, men icke kommit att der afgifva min reservation, och jag röstat för bifall till motionen, vill jag nu endast tillkännagifva, att jag på de af motionären i motionen an-

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Om införande förda motiv, och hvad han nu äfven i dag här yttrat, ber att få af öppen om- yrka bifall till den af herrar Nilson och Elowson vid utlåtandet röstning i fogade reservationen.
Riksdagens kamrar.

(Forts.)

Herr Ljungman: Gent emot talaren på stockholmsbänken ber jag att få påpeka, att jag, så vidt jag vet, alltid, såväl i utskottet som i kammaren, under min riksdagsmannatid, då denna fråga förevarit, yttrat mig till förmån för den slutna omröstningen — icke såsom något idealsätt att rösta, utan som det *praktiskt bättre*. Bådadera omröstningssätten hafva sina fördelar och sina olägenheter. Men jag anser det slutna vara att föredraga.

Hvad han anförde i öfrigt, anser jag bevisa ej så ringa missuppfattning af hvad jag yttrade och ett något egendomligt sätt att draga konklusioner. Vore det öppna omröstningssättet, såsom han tycktes antaga, något i alla delar så synnerligen förträffligt och på karakteren förmånligt inverkan, borde man väl använda det öfverallt och vid alla möjliga tillfällen, då omröstning eger rum.

Jag skall ock be att få påpeka, hvad redan blifvit nämndt, att många utländska representationer, der man har öppen omröstning, dock medgifva rätt åt ett visst antal ledamöter att begära slutna omröstning, i hvilket fall slutna omröstning skall ega rum. Med en dylik begränsning vore faran mindre; men då vunnas icke det *syfte*, som de åstunda, hvilka nu yrka på öppen omröstning. Jag tror, att, om herr Sven Nilsson hade lefvat nu, skulle han stått på min sida, lika väl som jag påstår, att, om herr Andersson i Högkil lefvat, han också skulle hafva gjort det; ty erfarenheten från Norge skulle öppnat ögonen för den öppna omröstningens faror. Beträffande den sistnämnde kan jag till och med säga det med full säkerhet. Det är verkligen förhållandena der, som öppnat ögonen på ganska många, sedan man väl hunnit glömma erfarenheterna från frihetstiden, hvilken erbjuder alldeles samma lärdom som Norges senaste historia.

Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Falk: Herr talman! Jag har begärt ordet för att tillkännagifva, att jag ej haft anledning att ändra den ståndpunkt, jag intog vid 1891 års riksdag, då denna fråga förevar. Tvärtom hafva den senare tidens händelser ännu klarare för mig ådagalagt behovet af denna reform. Att herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet ej numera är vän af densamma, har jag ganska lätt att fatta. Han uppgaf emellertid såsom ett skäl, hvarför vi ej längre skulle hålla fast vid förslaget, att denna fråga omöjligt kan vara liberal, ty den är, mine herrar, för många år sedan väckt i Första Kammaren. Ja, det kunde vara mycket att säga om Första Kammaren, men jag tror ej det är lämpligt att

nu göra det. Hvad jag emellertid alldeles bestämdt vill påstå, är, att icke hafva *alla* förslag i Första Kammaren varit vare sig dåliga eller oacceptabla, utan snarare mången gång tvärtom. Det skälet kan då icke betyda någonting.

Men man menar, att med hänsyn till partidisciplinen skulle det vara till stor skada, om förslaget att införa öppen omröstning antoges, ty då först skulle partiernas medlemmar blifva tvungna att rösta efter partihänsyn, partilöften etc. Ja, herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet är så mycket äldre riksdagsman än jag, att jag ej vill i någon mån ifrågasätta hans erfarenhet. Han förstår utan tvifvel dylika frågor bättre än jag, men mig förefaller det alldeles påtagligt, att resultatet skulle blifva alldeles motsatt. Skall man, såsom det anstår en sjelfständig man, öppet och ärligt säga sin mening, då vet man också hvad man gör, innan man låter binda sig af partihänsyn derhän, att man tvingas, mången gång kanske mot sin öfvertygelse, att lägga en annan sedel i rösturnan, än man annars skulle hafva gjort. Det kan ej resoneras bort, att just för motverkande af partiernas arbete för vissa gifna ändamål inom Riksdagen skulle öppen omröstning visa sig i hög grad välgörande.

Jag skall taga mig friheten sluta med hvad jag äfven år 1891 fäste kammarens uppmärksamhet uppå och emot hvilket ingen haft anledning att anmärka: huru tro herrarne väl, att stadsfullmäktigeinstitutionen i våra städer skulle verkat, och skulle väl de resultat, som denna institution åstadkommit, blifvit så stora som de äro, om der ej funnits öppen omröstning, så att hvar man måste införa kommunens omdöme visa sig sådan han verkligen är, utan tillfälle att tänka ett och stoppa en röstsedel af motsatt beskaffenhet i rösturnan?

Herr talman! Jag yrkar bifall till herrar Nilsons och Elowsons reservation.

Herr Bergström: Herr talman! I mitt förra anförande omnämnde jag, att konstitutionsutskottets vice ordförande i år kunde fira 10-årsminnet af att han såsom medlem af konstitutionsutskottet principiellt uttalat sig *för* en likartad motion. Gent emot detta mitt påstående har konstitutionsutskottets vice ordförande förklarad, att han *alltid* uti konstitutionsutskottet och — om jag ej hörde fel — äfven i kammaren yttrat sig *mot* öppen omröstning.

Med anledning häraf skall jag tillåta mig meddela, att vid 1885 års riksdag var af herr A. G. Björkman väckt en motion angående ändring af 60 § riksdagsordningen, gående ut på att omröstningen i Riksdagens båda kamrar skulle ske öppet. Gent emot utskottets afstyrkande betänkande fans en reservation anmäld af herr Hedin, med hvilken friherre Nordenskjöld samt herrar Carlsson, Farup och Ljungman instämt, och denna reservation var af följande lydelse:

Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.

(Forts.)

»Lika med utskottets flertal har jag ej kunnat annat än afstyrka motionen, då det föreslagna sättet för den öppna omröstningens verkställande synes mig mycket olämpligt och bestämmelsen, att 'paria vota anses som afslag', alldeles orimlig.

Jag måste medgifva, att, sedan båda kamrarna sju gånger afslagit motioner om öppen omröstning — senast år 1884, då i Andra Kamraren ej ens någon debatt egde rum — utskottet häraf kunnat hemta giltig anledning att ej nu förorda någon förändring.

Deremot har jag velat tillkännagifva, att jag, i motsats emot utskottets flertal, icke principiellt ogillar förslaget syfte.»

Det förvånar mig, att konstitutionsutskottets vice ordförande kan komma med en sådan förklaring, som den han nyss afgifvit, då ett konstitutionsutskottsbetänkande innehåller detta, som jag nu uppläst.

Häruti instämde herr *Aulin*.

Herr Themptander: Med anhållan om ursäkt för, att jag vågar taga kammarens tid i anspråk på denna sena timme, och det uti en fråga, der beslutet endast kan komma att få karakteren af en opinionsyttring, vill jag dock ej underlåta att uttala min fullkomliga anslutning till den tanke, som i den ifrågasvarande motionen finnes uttryckt. Det har alltid för mig varit, må jag säga, bland de största obehag, ja, bland skuggsidorna rent af utaf mitt deltagande i det offentliga lifvet, att voteringarne icke varit öppna. Det är ej allenast, såsom konstitutionsutskottets pluralitet säger, ur rent teoretisk synpunkt, som detta förslag kan ega fördelar, utan det har efter min tanke öfvervägande *praktiska* fördelar.

Jag har särskildt begärt ordet för att opponera mig mot ett uttalande af konstitutionsutskottets herr vice ordförande, då han sade, att utväljandet af en person till riksdagsman bör företrädesvis bestämmas af förtroendet för den personens allmänna redbara karakter och aktningvärda egenskaper. Jag tror dock, mine herrar, att de menlösa tiderna länge sedan äro förbi, då man valde riksdagsmän endast med hänsyn till deras aktningvärda egenskaper i allmänhet. Valmännen lära dock numera i regeln hafva det anspråket, att de vilja veta, hvar deras representant står i mera hufvudsakliga och viktiga frågor. Efter min tanke är det ingalunda i strid med den åberopade paragrafen i riksdagsordningen, att man vid riksdagsmannaval så förfår, att man vet hvad för folk man väljer. Det är ock därför, att jag anser den öppna omröstningen vara ett så godt samband mellan representanten och hans valmän, som jag håller före, att densamma eger en synnerligen stor vikt. För min del får jag säga, att om en person tillhört Riksdagen och deltagit i öppna voteringar,

ega hans valmän bra mycket bättre tillfälle att bestämma sitt omdöme om hans verksamhet, än de få genom mer eller mindre sväfvande programtal vid valmöten.

Det är äfven — såsom ock en talare på samma bänk som jag nyss påpekat — alldeles gifvet, att konstitutionsutskottet uppenbarligen misstagit sig i sin förmodan, att den öppna omröstningen skulle förlänga debatterna. Nej, mine herrar, dessa skulle tvärtom säkerligen förkortas. För min enskilda del känner jag ofta en önskan att uttala min mening i förekommande frågor; men man vill ick gerna göra det, om man ej har något nytt att andraga, om man ej är särskildt förtrogen med frågan och därför anser, att hvad man yttrar icke kan i någon mån lända till någon belysning af ämnet. Visserligen har man den utvägen att instämma med en annan talare. Men i det afseendet möter hos mig och säkerligen många med mig ofta den betänkligheten, att, ehuru man mycket väl kan instämma i det slut, hvartill en talare kommit och möjligen äfven i det hufvudsakliga af hvad han anfört, han dock kan hafva yttrat ett eller annat, i hvilket man alldeles icke är med honom ense. Vidare får jag för min enskilda del säga, att, om en talare t. ex. rör sig med en massa sifferuppgifter, jag alltid hyser den största betänklighet vid ett instämmande, emedan det skulle vara liktydigt med, att jag också garanterade tillförlitligheten af de anförda siffrorna. Derför är man i många fall förhindrad att instämma med en talare, ehuru man gerna skulle derigenom vilja gifva uttryck åt sin mening. Då skulle deremot den öppna omröstningen erbjuda den enklaste utväg att uttala den mening, man hyser, och just derigenom skulle den säkerligen ock i många fall vara ett sätt att högst betydligt förkorta debatterna.

Vidare ber jag få fästa uppmärksamheten på en annan praktisk fördel af de öppna omröstningarna, nemligen att de skulle i väsentlig mån minska besväret och tidsutdräkten med dessa slutna voteringar, som nu ega rum. Först och främst går hvarje votering, som är öppen, hastigare än en slutna, emedan uppräknandet af rösterna sker samtidigt med namnuppropet. Man behöfver ej offra tid med öppnandet och uppräknandet af röstsedlarne. Men äfven ur annan synpunkt eger den öppna omröstningen ett företräde; det är nemligen — såsom jag sjelf många gånger haft tillfälle att erfara i olika länders representantförsamlingar, som jag bevisat — så, att frågorna genom den öppna omröstningen afgöras med en skyndsamhet, som förvånar den, hvilken är van vid våra förhållanden. Presidenten uppmanar helt enkelt dem, som sluta sig till en viss mening, att stiga upp från sina platser; och i de fall, der resultatet ej är tvifvelaktigt, blir omröstningsresultatet då ögonblickligen konstateradt. Jag minnes särskildt en gång, då jag såg — jag vill minnas — 17 voteringar företagas i den tyska riksdagen i ett plenum, hvarunder

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.

(Forts.)

Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

man hos oss icke på långt när skulle hafva medhunnit så mycket just i följd af de många voteringarna, som här äro så tidsödande.

Härtill kommer en annan omständighet. Den öppna omröstningen skulle i många fall befria oss ifrån de synnerligen obehagliga voteringarna om kontraposition. Om man nemligen anlitar den utvägen att uppmana de ledamöter, som ansluta sig till en mening, att stiga upp, medan de andra blifva sittande på sina platser, kan redan från början i många fall utrönas, hvilken mening af kammarens majoritet omfattas, och man slipper då dessa voteringar om kontraposition, hvilka i många fall äro egnade att förrycka hela det slutliga voteringsresultatet och föranleda beslut, som aldrig skulle kommit till stånd, derest voteringen skett genom den vida naturligare och enklare öppna omröstningen.

Att för öfrigt tala om, att den slutna omröstningen är något häfdavunnet för oss och den öppna så främmande för våra vanor att vi af den anledningen ej borde tänka derpå, förefaller åtminstone högst besynnerligt, då en så talrik församling som Stockholms stadsfullmäktige, som utgör 100 personer, alltid röstar öppet och likaså öfriga stadsfullmäktige i våra städer. Det kan då icke vara skäl att tala om denna fråga såsom något för vår lagstiftning alldeles främmande.

Att den öppna omröstningen i Norge skulle spela den stora och betänkliga rol, som herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet anser, det får jag verkligen säga att jag högligen betviflar. Jag tror, att man temligen ytligt bedömer förhållandena i Norge, om man anser den öppna voteringen i någon afsevärd mån hafva inverkat på den närvarande situationen derstädes.

För min del anhåller jag således att få uttala min lifliga anslutning ej blott af teoretiska, utan äfven af praktiska skäl till den af herrar Nilson och Elowson afgifna reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Hedin, John Olsson, Warrinsky, Waldenström, Anderson* i Hasselbol, *Svanberg, Odqvist, Erikson* i Odensvi, friherre *Bonde, Zotterman, Hedgren, Norberg* och *Truedsson*.

Herr Jansson i Krakerud yttrade: Jag skall äfven be att få instämma i den siste ärade talarens yttrande. Jag har icke mycket att tillägga dertill, men jag skall dock be att få nämna, att jag för min enskilda del icke kan finna det ringaste skäl att rösta emot öppen omröstning. Ty om någon af mina kommittenter frågat mig, huru jag röstat i den eller den frågan, har jag aldrig tvekat och kommer aldrig att tveka att tala om sanna förhållandet. Jag kan ej se, att det skulle uppstå ringaste olägenhet, om Riksdagen antog förslaget om öppen omröstning.

Derjemte skall jag be att få tillägga, att jag alls icke kan förstå, om förslaget går i liberal eller konservativ riktning. Jag

vågar ej bedöma den saken. Men åtskilliga omständigheter, som inträffat denna riksdag, synas mig ådagalägga fördelarne af öppen votering. Man komme då ej i tillfälle att rösta med blanka sedlar; man skulle då kunna konstatera, hvilka personer ville undandraga sig att rösta i viktiga frågor.

Herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet nämnde, att om det skulle vara öppen omröstning i Riksdagen, borde det äfven vara så vid andra tillfällen. Men om Riksdagen för sin del beslutar öppen omröstning, hindrar väl ej det, att en sådan införes i andra institutioner. Ej bevisar heller det, att andra institutioner skulle hafva skada af att införa öppen omröstning. Icke kunna vi här vänta att fatta beslut, till dess den blifvit införd på andra håll.

Hvad beträffar förhållandena i Norge, kan man ju säga detsamma om partibildningen i svenska Riksdagen, att en sådan partibildning, som här förefinnes, aldrig skulle förefunnits, om man röstat öppet. Följaktligen skulle man kunna skjuta skulden härför på den slutna omröstningen och med anledning deraf yrka på öppen. För min del fäster jag intet afseende vid det ena eller andra af de anförda argumenten. De hafva intet som helst att betyda med afseende på den föreliggande frågan.

På grund häraf yrkar jag, herr talman, afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Olsson i Mårdäng: Om jag vore så säker som den ärade motionären derpå, att kammaren kommer att fatta samma beslut nu som vid föregående tillfällen, skulle jag icke alls besvara kammaren med något yttrande. Men vi hafva erfarenhet från så kort tid tillbaka som i dag på förmiddagen, som visar, att den omständigheten, att kammaren fattat ett visst beslut, ej borgar för, att kammaren gör så ett eller två eller tre år der- efter. Då jag redan vid den första riksdag, jag deltog uti, kom till den öfvertygelsen, att det för min personliga del skulle vara bra, om jag vore i tillfälle att offentligen gifva min uppfattning till känna, och att denna förändring vore både nyttig och nödvändig, så röstade jag då för densamma; och jag står ännu kvar på samma ståndpunkt. Jag skall nu anhålla att med några ord få ytterligare motivera min åsigt.

Jag tror först och främst, att införandet af öppen omröstning vore en välgerning för dem, som i likhet med mig hafva svårt att yttra sig. Då man ej är i tillfälle att gifva sin mening till känna, kan man bli utsatt för sådana obehag, som man för all del ville undslippa, blott emedan ingen vet, huru man röstat. Följden har varit, att man blifvit beskyld för att rösta för de mest orimliga saker — orimliga med hänsyn till den uppfattning man har och på andra håll uttalat. Genom öppen omröstning skulle man enligt mitt förmenande undslippa dylika obehag.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)

Hvad vidare beträffar det yttre tryck, man tyckes vara så rädd för, har jag nästan lust att fråga, om det kan vara värre, än det för närvarande är med det omröstningssätt, som vi nu hafva. Ja, jag går så långt, att jag försäkrar, att, om jag vore en sådan stackare, att jag på grund af tryck vare sig från höger eller venster, ofvanifrån eller nedanifrån, förleddes att rösta dels emot min egen öfvertygelse, dels emot hvad jag för mina valmän uttalat, det för valkretsen vore den största välgörning att blifva i tillfälle att konstatera, att jag vore en sådan människa och sedan lemnade mig hemma en annan gång.

Jag skall slutligen tillåta mig — fastän det kan anses för-
mätet — att med anledning af herr vice ordförandens i konstitu-
tionsutskottets yttrande om förhållandena under frihetstiden säga
några ord. Nog hafva vi många gånger hört, att det är dåligt
ställt i många afseenden nu. Jag vågar dock vädja till herrarne,
om svenska Riksdagen nu kan anses vilja ställa sig på samma
ståndpunkt, som Sveriges Riksdag intog under frihetstiden. Jag
tror, att det vore nästan för dåligt betyg åt svenska Riksdagen.

Herr talman! På grund af hvad jag yttrat ber jag att få
yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herrar Nilsons
och Elowsons reservation.

Herr Ljungman: Hvad beträffar den siste talarens yttrande,
vill jag blott anmärka, att man under frihetstiden hade öppen
omröstning, men fann, att den ledde till stora praktiska olägen-
heter.

Hvad åter angår den af herr Bergström anförda reserva-
tionen, så hade jag visserligen glömt den, enär den endast afsåg
utskottets motivering, men den vederlade ej mitt påstående, att
jag dels inom utskottet *afstyrkt* hvarje motion med det syfte,
som den nu ifrågavarande har, dels — så vidt jag kan erinra
mig — i kammaren alltid yttrat mig *emot* den öppna omröst-
ningen. Möjligen kan jag missminna mig; men åtminstone har
herr Bergström ej vederlagt mitt påstående. För öfrigt har jag
aldrig gjort anspråk på att vara ofelbar, så att jag första gången
en fråga föredrages i Riksdagen genast och alltid skulle bestämma
mig för den allra bästa meningen. Jag tror, att hvilken helst af
herrarne, som någon längre tid varit med i Riksdagen, sjelf i
någon fråga mer eller mindre ändrat sin åsigt på grund af in-
hemtad erfarenhet. »Man lär, så länge man lefver», säger ett
ordspråk. Och det är en ofantlig skilnad mellan att säga, att
man i »*principiellt*» *hänseende*, såsom det heter i den nämnda
reservationen, eller »*ur rent teoretisk synpunkt*», såsom det heter
i det nu föreliggande utlåtandet, hyser sympatier för en sak, och
att påstå, att det vore lämpligt och i *praktiskt* hänseende klokt
att just nu genomföra densamma. Hade vi ideala förhållanden,

skulle naturligtvis alltid öppen omröstning användas. Olyckligtvis hafva vi dock ej ideala förhållanden.

Hvad beträffar herr Themptanders yttrande om val af riksdagsmän, brukar vid dem ju tillgå så, att man har valmöten, der de olika personer, som ifrågasättas, få redogöra för sina åsikter. Jag förmodar, att valmännen äfven på annat sätt göra sig underrättade om kandidaternas åsikter. Särskildt gäller det på landsbygden, att den person, som väljes, är känd. I en stor stad med hundratusentals invånare kan detta ej vara fallet i samma omfattning som på landsbygden; men jag vidhåller, att dessa valmöten och den personliga kännedomen bör vara *mer* bestämmande vid riksdagsmannaval än den omständigheten, att en person vid omröstningarna troget följer partifanan.

Hvad vidkommer de af mig berörda förhållandena i Norge, så är jag viss på, att den öppna omröstningen spelar en synnerligen stor rol. Det bevisas, af bland annat, just den omständigheten, att siffrorna vid omröstningarna äro så konstanta och att man så sällan ser en stortingsman skilja sig från sitt parti. Det måste en hvar af oss dock erkänna, att det ofta kan vara fallet, att man i rätt många frågor är oliktankande med sitt parti. Får man utan tryck bestämma sig, då bestämmer man sig vanligen i hufvudfrågorna lika med partikamraterna, men icke i alla möjliga frågor. Vid en del lokalfrågors afgörande vore för öfrigt ur lätt begripliga skäl öppen omröstning ungefär lika olämplig som vid val.

Jag tror därför, att, om man väger skälen för och emot, man skall komma till det resultat, att åtminstone under närvarande förhållanden den slutna omröstningen är att föredraga. I alla händelser, om man skall öfvergå till den öppna omröstningen, bör man, såsom i många nationalrepresentationer utrikes, hafva den bestämmelsen, att ett visst antal af kammarledamöterna skall ega rätt att fordra slutna omröstning.

Herr Danielson: Jag begärde ordet, då jag hörde herr Themptander så varmt yttra sig till förmån för den föreslagna förändringen. Särskildt hafva två skäl framhållits: att man kunde få öfverläggningarna förkortade och att man inför valmännen finge tillkännagifvet, huru man i hvarje fråga röstade.

Hvad beträffar förkortandet af debatterna genom införandet af öppen omröstning, så tviflar jag högeligen derpå. Ty just det förhållandet, att mitt ja eller nej i hvarje fråga skall blifva känt för valmännen, nödgar mig ovilkorligen att också *motivera* mitt ja eller nej. Jag kan ej låta det stå blankt. Och skulle man använda utvägen att instämma, så skulle man för hvarje liten fråga få 228 namn i protokollet. Likaså skulle jag vara tvungen att se till hvarje gång detta protokoll justeras, att vid mitt namn står ja eller nej och icke tvärtemot hvad jag röstat.

Om införande af öppen omröstning Riksdagens kamrar (Forts.)

*Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)*

Det blefve alldeles nödvändigt att se till, att ingen förvexling egt rum. Och när jag röstar i en fråga, äro tidningarna ofta så vänliga att tala om, att jag röstat ja, då jag röstat nej. Det går så lätt att byta ut ett nej emot ett ja. Ty det ser man ju ganska ofta, att referaten äro både stympade och annorlunda, än man väntat. Således måste man följa med hela tidningspressen, så att det icke kommer in i tidningarna, att jag i en fråga röstat ja, då jag röstat nej. Så kommer denna hufvudstadspress ned till ortstidningarna, och så komma ortstidningarna med sina uppgifter, och på det sättet får jag följa med öfver allt, så att det icke blir något fel. Herrarne se muntra ut af denna skildring, men så kommer det att gå. Nu säga herrarne, att det skall vara för att valmännen skola få reda på det. Ja, om valmännen vore af samma åsigt i allt, kunde det ju så vara, men i en del frågor kunna ju en del kanske hafva en helt annan uppfattning än deras representant, och man kan icke begära, att valmännen i allmänhet skola följa med frågornas innebörd och taga reda på de skäl, som här under öfverläggningarna göra sig gällande och som göra, att man röstat nej, när de skulle röstat ja. Jag skulle då blifva nödsakad att lägga mig i tidningspolemik och säga ifrån, att på det och det skälet röstade jag så. Hur skulle hvarje representant hinna med det. Jag hemställer till herrarne, hur det skulle bli med riksdagsarbetet. Vi finge ej tid att läsa hvarken det ena eller det andra; vi finge blott läsa tidningarna och se till, att de hade rigtiga uppgifter och att vi finge våra ja och nej rigtigt antecknade. Jag tror, att det skulle möta så ofantligt många svårigheter. Fins det någon sådan riksdagsman, att han icke tror, att han inför valmännen kan klargöra sig, så må han gerna skriva i tidningarna och omtala: i den frågan har jag röstat så och så. Men förskona oss andra, till hvilka valmännen hysa förtroende. Önskar en valman veta, huru jag röstat i en fråga, så säger jag det. Men jag har icke tid att se efter i både protokoll och tidningar, huru vida det der står rigtigt huru jag röstat. Detta tror jag är ett hufvudsakligt skäl mot förslaget i fråga, och det kan icke jäfvas.

Som skäl har också anförts, att det skulle vara mera manligt att rösta öppet. Den manligheten tror jag att ingen behöfver åsidosätta, utan står hvar och en fritt att kungöra: i den frågan har jag röstat ja och i den nej. Man har jemfört Riksdagens öfverläggningar med stadsfullmäktiges, men hur är det möjligt att jemföra detta. Der äro både betydligt mindre antal personer och mindre antal frågor. Här äro deremot flera hundra frågor. Huru skulle jag då hinna med en sådan eftersyn som den, jag förut antydt, då jag framför allt måste följa verkliga riksdagsarbetet? Det förefaller mig, som om herrarna icke tänkt på följderna af förslaget, ty de äro mycket större än man tror. Jag är öfvertygad, att det icke är mycket med den klokhet och det

mannamod, man vill ådagalägga inför valmännen. Den ene har en uppfattning af en fråga, den andre en annan.

Det är dessa skäl som gjort, att jag kommit till den öfvertygelsen, att jag icke tror det vara klokt att ordna frågan på detta sätt, ty det skall säkerligen försena vårt arbete, då för hvarje liten öfverläggning alla ledamöters namn måste blifva antecknade, så det kan klargöras huru man röstat. Det har anförts några andra skäl, som man skulle kunna upprepa, hvilket jag dock icke skall göra, då jag tycker att det talats tillräckligt om detta. De herrar, som äro rädda för den slutna omröstningen, kunna väl, jag upprepar det, taga mod till sig, om de så vilja och kungöra i tidningarna: vi hafva röstat så och så; men vi, som tro oss inför valmännen icke behöfva det i hvarje fråga, vi kunna väl slippa detta besvär.

Herr Ljungman har sjelf svarat för sig och, som jag tycker, som en hel karl mot beskyllningen, att han icke velat stå vid det principiella uttalande, han hade för tio år sedan. Vi hade på tal häromdagen inteckningars förnyelse. Förnyas de icke inom tio år, hafva de icke gällande kraft. Kan det ej möjligen vara på samma sätt med principiella uttalanden?

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Restadius: Då en talare på stockholmsbänken så varmt förordat reservanternas förslag, har jag begärt ordet för att förklara, att jag lika varmt och bestämdt tillåter mig hemställa, att kammaren behagade antaga utskottets ifrågavarande framställning. Jag tror, att denna min mening är sprungen ur en lika ren och ärlig öfvertygelse som hans. Det är naturligtvis svårt att på förhand afgöra, hvilketdera af de två alternativen är det bästa; men så mycket kan jag dock säga, att den erfarenhet, som vunnits genom användandet af slutna omröstning, ej så vidt jag förstått, visat sig medföra afsevärdt skadliga följder. Och jag antager, att den slutna omröstningen är en ganska god utväg, då de, som visat sig hafva en annan mening, icke kunnat anföra andra eller bättre skäl än dem vi hittills hört.

Jag ber nu att med hänsyn till tidens korthet i så sammanträngda ordalag som möjligt få upptaga några af de skäl, som från motsidan anförts. Men innan jag det gör, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att ifrågavarande angelägenhet 11 gånger förut behandlats af Riksdagen och således torde vara temligen utdebatterad samt att förslaget om öppen omröstning vid 10 af dessa tillfällen afslagits, men vid det elfte, möjligen i bråd skilnad, af denna kammare antagits.

Herrar Nilson och Elowson hafva i reservationen såsom stöd för sitt yrkande anført, att den öppna omröstningen skulle hafva en uppfostrande inverkan, i ty att den skulle skapa karakterer. Jag ber härvid få påminna, att Riksdagen icke kan hafva

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar. en pedagogisk uppgift, och att, derest karakteren ej är utbildad, då man kommer till Riksdagen, det sannerligen ej är att antaga, att den blir det här.

(Forts.)

Af herr Vahlin har åtskilligt blifvit anfördt, bland annat, att det skulle vara nödvändigt för att blifva riksdagsman, att man på folkmöten öppet tillkännagåfve, hvilka åsichter man i politiskt afseende hyste. Hade man den skyldigheten, då vore man ock skyldig att öppet och klart angifva sin mening. Men det nämnda påståendet är underkastadt åtskilliga undantag. Jag har aldrig varit närvarande vid folkmöten, jag har aldrig för mina valmän tillkännagifvit, att jag hyste den eller den meningen, hvarför jag ej af den anledningen är skyldig att antaga öppen omröstning. Hvarför jag ej gjorde det, var helt enkelt därför, att jag var så okunnig, att jag ej bestämdt kunde säga, hvilken mening jag i åtskilliga frågor skulle komma att omfatta. Jag behöfde trägna studier och den erfarenhet, som här kunde vinnas, för att bestämma mina åsichter. Möjligen kan det finnas någon annan lika okunnig som jag; jag vill då varna honom för att gå på folkmöten och prata om sina enskilda åsichter.

Herr Bergström har framställt åtskilliga anmärkningar, hvilka till största delen sammanfalla med hvad herr Themptander yttrat, hvarför jag vill behandla dem i sammanhang med hvarandra. En omständighet har dock af herr Bergström fränhållits, som ej herr Themptander omnämnde, nemligen en förmodan, att, derest öppna omröstningar funnes, omröstningarna i tull- och rösträtsfrågorna skulle ha utfallit annorlunda än nu. Det är svårt att säga, vilkendera har rätt — han, som påstår, eller jag, som icke anser detta vara bevisadt. Men jag vill erinra derom, att i främmande länder, der öppen omröstning finnes, detta ej utgör något hinder för, att man har mycket stränga tullbestämmelser.

De skäl, som herr Themptander anfört, skulle jag möjligen kunna karakterisera såsom omtvisteliga lämplighets- och smakfrågor. Han säger, att, derest den öppna omröstningen infördes, man skulle förkorta debatterna, minska besväret med voteringarna, få ärendena skyndsammare afgjorda och obehaget med votering om kontraposition undvikas. Om jag rätt uppfattar dessa hans hufvudskäl, hemställer jag, om de kunna vara af den vikt och betydelse, att man därför skall frångå ett under årtionden pröfvadt omröstningssätt för ett splitter nytt. Icke är det väl alldeles bevisadt genom herr Themptanders anförande, att debatterna skulle förkortas. Det förefaller mig kunna antagas, att, då det i tidningarne och öfverallt skall omnämnas, hvilken mening man vid voteringen uttalat, man skall känna sig skyldig att närmare motivera densamma. Det kunde hända, att debatterna derigenom blefve ytterligare förlängda.

De voteringar, som ifrågakommit, hafva ej heller upptagit så mycken tid, att Riksdagen därför ej hunnit inom den i grundlagen för densamma bestämda tiden verkställa sina arbeten.

Hvad beträffar talet om kontraposition, anser jag mig ej behöfva upptaga det till vederläggning.

Herr Themptander sade vidare, att de menlösa tiderna voro förbi, då man valde en person till riksdagsman, endast därför att man ansåg honom vara en hederlig man. Nu vill man veta hans åsikter i politiska frågor. Det kan möjligtvis förefalla djerft af mig, att jag å nyo drager fram mig sjelf som exempel. Men jag vet sannerligen ej, hvarför mina valmän valde mig, om ej därför att de hyste förtroende till min karakter, ty om min politiska tro och öfvertygelse egde de ingen vetskap.

Jag nämnde i förbigående, att det kan vara ett vågsamt steg att införa öppen omröstning. Jag vill blott åberopa ett exempel, hemtadt från frihetens land, Nord-amerika. Der är omröstningen öppen. Jag vet ej, om det är därför eller af någon annan anledning, men visst är, att det ena partiets tidningar taga all heder och ära af det andra partiets medlemmar, så att något deraf ej återstår. Det kan vara tänkbart, att, om vi införde enahanda förfaringssätt, en dylik, för samhällets lugna utveckling skadlig inverkan här ock kunde uppstå.

Huru jag än ser saken, kan jag ej föreställa mig annat än att det beslut, som denna kammare 10 gånger fattat, ännu en gång utan skada, men kanske till stor nytta för samhället kan blifva fattadt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Swartling* och *Hammar skjöld*.

Herr Persson i Tällberg: Det är uteslutande af den anledning, att vi här sakna den öppna omröstningen, som jag begärt ordet för att få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för motionen, och jag yrkar därför afslag å utskottets hemställan. Jag gör det äfven därför, att jag anser, att mina valmän äro fullkomligt berättigade att sjelfva genom riksdagsprotokollen blifva i tillfälle att kontrollera, huru vida jag visat den karakter, som de antogo att jag hade, då jag valdes.

Herr Elowson: Den ärade talaren på elfsborgslänsbanken uttalade, att hans åsigt i denna fråga vore grundad på en varm och ärlig öfvertygelse. Jag är den förste att i detta afseende gifva honom mitt erkännande. Jag betviflar icke det ringaste, att han har den fullkomliga öfvertygelsen, att hans skäl äro för honom giltiga, men likväl ber jag att få göra några gensagor mot dessa hans skäl, såsom han närmare utvecklade dem.

Han uttalade bland annat, att Riksdagen icke skulle hafva någon pedagogisk uppgift, utan att en riksdagsmans karakter borde vara färdigbildad, eller åtminstone att riksdagsmannen skulle

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.

(Forts.)

*Om införande
af öppen om-
röstning i
Riksdagens
kamrar.
(Forts.)*

hafva en karakter, då han blefve vald. Detta senare är naturligtvis riktigt. Han måste hafva en karakter, men jag tror icke, att den ärade talaren på elfsborgslänsbänken kan anse sig vara fullmogen i alla afseenden, utan att riksdagsmannaverksamheten måste liksom hvarje annan god verksamhet vara uppfostrande. Ingen menniska har nått fullkomligheten, utan bör sträfva derhän. Således måste det också erkännas, att riksdagsmannaverksamheten bör bidraga att göra karakteren allt bättre och bättre. Det är således ett skäl, hvarför man bör använda de medel, som äro af uppfostrande betydelse. Det har sagts, att menniskan är svag och ofullkomlig. Det är sant, men deraf följer ingalunda, att man bör afstå från sträfvandet efter det bättre och mera fullkomliga, ty om man skulle tillämpa den teorien, skulle man icke kunna på något område inlåta sig på att söka förbättra den menskliga ofullkomligheten. Men detta gör man; man sträfvar på alla områden att komma till något bättre.

Samme talare uttalade också, att hans valmän icke hade någon egentlig kännedom om hans politiska ståndpunkt, när han valdes. Jag tror också detta, men det måtte vara ett synnerligen exceptionellt förhållande, och jag hänför mig till den föregående talaren, som icke ansåg att sådant vore önskligt.

För det tredje antydde samme talare på elfsborgslänsbänken en jmförelse med Amerika. Jag vill ej inlåta mig derpå. Jag tror, att det svenska folklynet i och för sig är af den beskaffenhet, att en sådan jmförelse betydligt haltar.

Talaren på ölandsbänken upptog ett skäl, som af utskottet framhållits, nemligen att den öppna omröstningen skulle bidraga till att förlänga debatten. En annan talare har redan vederlagt det, och jag tror att denne i hufvudsak har rätt. Jag medgifver talaren på ölandsbänken, att det nog kan inträffa, att en riksdagsman kan behöfva motivera sitt ja eller sitt nej. Han har t. ex. suttit i ett utskott och deltagit i beslutet der, men under debatten i kammaren har han kommit till en annan åsigt på grund af de nya upplysningar man fått. Undantagsvis kan sådant inträffa. Men i stora och viktiga frågor är det många talare, som uttala sig, blott derför att de vilja hafva sin mening till protokollet. Vid en öppen omröstning behöfva de det deremot icke, ty då få de ändå sin mening till protokollet.

Samma talare utlät sig skämtsamt om den myckna tidningsläsning, som en öppen omröstning skulle medföra. Jag tror likväl, att f. d. vice talmannen kan hysa det förtroende till protokollet, att det skulle blifva riktigt, och han behöfde således icke hänvisa till annat än protokollet.

Af alla de skäl, som blifvit anförda både för och emot, tror jag, att de skäl, som tala för den öppna omröstningen, äro de starkaste, och på den grund anhåller jag om bifall till den reservation, som främst är fogad vid betänkandet.

Herr Höjer: Då den slutna omröstningen enligt min tanke är nyttig egentligen blott för dem, som hafva någonting att dölja, och då jag anser att valmännen hafva rätt att fordra af sin representant, att han skall stå som en man bakom sitt ord samt detta, så vidt jag kan förstå, visar sig bäst genom den öppna omröstningen, ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

Min aktade vän på elfsborgs-bänken, herr Restadius, skulle nyss motivera sin åsigt i frågan och anförde då bland annat såsom exempel sin egen ställning till sin valkrets. Det skulle han, synes det mig, aldrig hafva gjort. Han förklarade, att hans valmän valt honom, *derför* att de hade förtroende till hans karakter, men att hans åsikter voro för dem fullkomligt obekanta. Jag vill säga min aktade vän herr Restadius, att det synes mig, som om han knappast kan anföra detta såsom led i den bevisning, hvilken han nyss presterade. Hvad han sade bevisar blott, att valmännen i Alingsås måtte vara ett utomordentligt naivt slagte. Som *mina* valmän ej äro i besittning af denna naivité, har jag ett personligt intresse — utom det principiella — att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herrars Nilsons och Elowsons reservation.

Herr Bergström: Herr talman! Den ärade konstitutionsutskottsledamot, som har plats på elfsborgsbänken, sade i sitt anförande, att jag i mitt första yrkande skulle påstått, att beslutet i år i tull- och rösträttsfrågorna skulle utfallit annorlunda, om vi haft öppen omröstning i Riksdagen. Detta har jag aldrig sagt, men väl har jag sagt, att jag ville hoppas — och det tyckte jag att man kunde begära — att de män, som medverkat till de märkliga besluten i tullfrågan och rösträttsfrågan, skulle vilja öppet och ärligt inför landet säga sin mening i viktiga politiska frågor.

Den ärade talaren på kalmarlänsbänken befarade, att riksdagsmännen skulle få så oerhördt mycket besvär med att i händelse af öppen votering se efter i protokoll och tidningar, att det blifvit rätt voteradt, om de röstat ja eller nej. Jag kan försäkra den ärade representanten, att i utlandet, der man i de flesta fall använder öppen omröstning, riksdagsmännen ej det minsta äro besvärade med detta. Såsom den talare, mot hvilken herr Danielson vände sig, redan frambållit, blir det sällan fråga om votering efter namnupprop; och det vore ju endast i det fallet, som ett så oerhördt stort besvär skulle påläggas riksdagsmännen.

Hvad slutligen beträffar herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet, kände han sig i början af debatten tydligen något besvärad af, att han en gång gjort ett principiellt uttalande för öppen omröstning i Riksdagens kamrar. Han kan nog utan tvifvel nu taga den saken lugnt efter det goda betyg, herr Daniel-

Om införande af öppen omröstning i Riksdagens kamrar.
(Forts.)

son gifvit honom. För öfrigt har herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet i sitt sista anförande under denna debatt gått i cirkeln rundt och kommit tillbaka till att principiellt uttala sig för öppen omröstning, nemligen under ideala förhållanden.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande afslag å utskottets betänkande och bifall till herrar Nilsons och Elowsons reservation.

Herr Ljungman: Gent emot den senaste talaren skall jag blott be att få anmärka, att jag beklagar, att han fört diskussionen in på ett rent *personligt* område. Jag vidhåller mitt påstående, att *om* vi hade ideala förhållanden, man borde ställa sig på herr Bergströms ståndpunkt. Men vi hafva nu en gång icke några ideala förhållanden. Törhända erinrar sig herr Bergström från sin studietid, att filosoferna lärde, att under ideala förhållanden det bästa styrelsesättet vore — den absoluta en våldsmonarkien, men att, då man ej hade ideala förhållanden, den konstitutionella monarkien vore bättre.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den af herrar Nilson och Elowson vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Nilson och Elowson vid utskottets utlåtande fogade reservation.

Röstsedlarne uppräknades hvar efter annan och visade 84 ja mot 74 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 6.

Slutligen föredrogos, hvart efter annat, och biföllos konstitutionsutskottets nedannämnda utlåtanden:

n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 10, § 20, § 32 mom. 1 och § 33 riksdagsordningen;

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 34 riksdagsordningen; och

n:o 14, i anledning af väckt motion om ändring af § 37 mom. 1 och § 45 riksdagsordningen.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>J. E. Schödén</i>	under 14 dagar fr. o. m. den	4 dennes
» <i>G. W. Skytte</i>	» 10 » »	8 »
» <i>A. G. Jönsson</i> i Mårarp	» 10 » »	7 »
» <i>O. Wikström</i>	» 6 » »	8 »
» <i>S. Arnoldsson</i>	» 14 » »	4 »
» <i>N. Jönsson</i> i Gammals- torp	» 14 » »	4 »
» <i>J. E. Behmer</i>	» 10 » »	8 »
» <i>E. Olsson</i> i Kyrkebol	» 14 » »	4 »
» <i>M. Arhusiander</i>	» 12 » »	5 »
» <i>A. Hahn</i>	» 14 » »	4 »
» <i>C. J. Jakobson</i>	» 10 » »	8 »
» <i>C. G. Grundell</i>	» 10 » »	8 »
» <i>V. Ekenman</i>	» 14 » »	6 »
» <i>J. Petersson</i> i Boestad	» 12 » »	6 »
» <i>A. F. Liljeholm</i>	» 12 » »	6 » och
» <i>A. G. Anderson</i> i Him- melsby	» 9 » »	8 » .

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslagen till Svea och Göta hof-rätter med derunder lydande justitiestater; och

n:o 51, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till en riksförsäkringsanstalt för försäkring mot eldskada.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11,44 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Rättelse

i Andra Kammarens protokoll n:o 23:

Sid. 18, rad. 3 nedifrån. Det efter orden »Domkapitlens sammansättning» förefintliga komma (,) skall utgå.

i Andra Kammarens protokoll n:o 24:

Förutom de å sid. 16 såsom instämmande i herr *Liljeholms* anförande antecknade ledamöter af kammaren skola derstädes upptagas följande, neml. herrar *Svensson* i Karlskrona, *Lundell*, *Carlsson* i Hede, *Grundell*, *Fredholm* i Saleby, *Johansson* i Strömsberg, *Pettersson* i Boestad och *Göthberg*.